

Pesten en dan?

Samen sterk!

Een onderzoek naar pestgedrag

Bianca Beijerinck

2129179

Master Special Education Needs

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Begeleid door: Karin Diemel

Juni 2010

Pesten

Wanneer je gepest wordt
omdat je anders bent
Je eenzaam voelt
opgesloten in je eigen isolement
Jezelf afvraagt of
je niet stoer genoeg bent
maar een bangerik

Wanneer je huilt
om het schelden
Je weer getreiterd bent
het steeds moet ontgelden
Jezelf klein voelt
in je doen en laten
Je niemand hebt
om mee te praten

Wanneer het niet meer stopt
de pijn en het verdriet
Je de schuld bij jezelf zoekt
het even niet meer ziet
Jezelf kleineert
in alles wat je doet
Je gevoel je aantast
in droevig gemoed

Weet dan.....dat jij uniek bent
van onschatbare waarde
Een bijzonder wezen
op deze aarde
Jij bent jij
gewoon zoals het hoort

Bron: www.pestweb.nl, 15-05-2010

Inhoudsopgave

Pagina:

Inleiding		4
Hoofdstuk 1	Verlegenheidsituatie en onderzoeksvraag	7
Hoofdstuk 2	Onderzoeksplan ten aanzien van pestgedrag op onze school	17
Hoofdstuk 3	Resultaten en conclusies van het onderzoek	20
Hoofdstuk 4	Kritische kanttekeningen en aanbevelingen	46
Hoofdstuk 5	Persoonlijke reflectie op het gedane onderzoek	49
Literatuurlijst		53
Bijlage 1	Vragenlijst leerkracht	54
Bijlage 2	Vragenlijst leerlingen	57
Bijlage 3	Vragenlijst ouders	59
Bijlage 4	Verdiepende vragen, gesprek met leerkracht	61
Bijlage 5	Gesprek met leerlingen die gepest worden, op advies leerkracht	63
Bijlage 6	Verdiepende vragenlijst voor ouders	65
Bijlage 7	Samen sterk tips leerlingen, uitgebreide lijst	67
Bijlage 8	Samen sterk tips voor ouders, uitgebreide lijst	68
Bijlage 9	Samen sterk tips voor leerkrachten, uitgebreide lijst	69
Bijlage 10	Samen sterk tips voor het SMT, uitgebreide lijst	71

Inleiding

Samenvatting van het onderzoek:

In dit praktijkonderzoek heb ik onderzocht wat leerlingen, ouders en leerkrachten verstaan onder pesten, of er gepest wordt op onze school, welke vormen van pestgedrag er zijn, op welke plekken en op welke momenten er het meest gepest wordt, de hoeveelheid gepeste kinderen binnen iedere groep, een vergelijking van pestgedrag in de verschillende bouwen, en worden de gedachten van ouders over bovengenoemde items weergegeven.

Leerlingen, ouders en leerkrachten verstaan hetzelfde onder pesten. De belangrijkste conclusie uit het onderzoek is dat het aantal kinderen dat zich op onze school gepest voelt het grootst is in de bovenbouw. Hier geven een aantal kinderen aan iedere week of al jaren lang gepest te worden. Opvallend is dat de kinderen uit de groepen 8 zich nauwelijks gepest voelen. Uit het onderzoek komt naar voren dat de plek waar het meest gepest wordt het schoolplein is, tijdens de pauze. Met name rond het voetbalveld en achter de schuurtjes wordt pestgedrag het meest aangegeven. Cyberpesten wordt nauwelijks als pestgedrag aangegeven in dit onderzoek.

Als ik het aantal gepeste kinderen (15) tegen het aantal leerlingen van onze school afzet (500) dan valt het aantal ernstig gepeste kinderen, vergeleken bij het landelijk gemiddelde van 3 leerlingen per groep, mee. Maar, iedere gepeste leerling is er één teveel.

Tot slot zijn er tips voor leerlingen, ouders, leerkrachten en het SMT over hoe wij ons samen sterk kunnen maken tegen pesten. Het belangrijkste wapen tegen het pesten is goed kunnen observeren en communiceren met elkaar. Dit alles in een veilig klimaat.

In de volgende hoofdstukken zal ik verslaan wat mijn bevindingen zijn door onderzoek, door het lezen van literatuur en door het voeren van gesprekken met leerkrachten, leerlingen en ouders.

In hoofdstuk 1 zal ik verslag doen van mijn verlegenheids situatie en de hieruit voortvloeiende onderzoeksvraag. Ik zal aangeven hoe ik er toe gekomen ben het pesten op onze school te gaan onderzoeken. Verder wordt in dit hoofdstuk de literatuur gekoppeld aan de onderzoeksvraag die ik mijzelf gesteld heb.

In hoofdstuk 2 zal ik het onderzoeksplan ten aanzien van pestgedrag op onze school weergeven. Om onderzoek te kunnen doen heb ik 15 deelvragen opgesteld. Om deze vragen te kunnen beantwoorden heb ik gebruik gemaakt van verschillende bronnen (leerlingen, ouders, leerkrachten en de literatuur).

In hoofdstuk 3 zal ik de resultaten en de conclusies van het onderzoek weergeven.

In hoofdstuk 4 zal ik kritische kanttekeningen weergeven en aanbevelingen doen naar ons team en onze directie. Deze aanbevelingen kunnen, na overleg met team en directie, de concrete handvatten worden, ten aanzien van het omgaan met pestgedrag op onze school.

In hoofdstuk 5 zal ik een persoonlijke reflectie weergeven op het gedane onderzoek.

Op iedere school wordt gepest, ook op onze basisschool. Wij, als leerkrachten, het SMT en de directie willen graag dat onze kinderen met plezier naar school gaan en zich kunnen ontwikkelen in een voor hun veilig pedagogisch klimaat. Maar is dit klimaat wel zo veilig bij ons op school?

Ieder lid binnen ons team zou namen op kunnen noemen van kinderen die gepest worden. Maar waar worden deze kinderen dan gepest? En hoe vaak gebeurt dit? Hebben wij in de gaten hoeveel kinderen er op onze school gepest worden? En wat zijn de gevolgen voor deze gepeste kinderen, later?

Wij, als team, moeten er zorg voor dragen dat we kinderen die gepest worden in een vroeg stadium kunnen signaleren. Maar kunnen wij dat? En welke vervolgstappen kunnen we nemen om een gepest kind te helpen? Nemen we ook allemaal dezelfde stappen om het pesten te stoppen?

Dit zijn vragen die mij bezig houden. Graag wil ik meer betekenen voor kinderen die gepest worden. Ik bemerkte, door een eerder afgenomen enquête bij ons op school, dat er bij leerkrachten behoefte is in aansturing op het gebied van omgaan met pesten. De keuze om het pestgedrag op onze school te gaan onderzoeken was daarom al snel gemaakt.

Ik wil mijzelf theoretisch en praktisch ontwikkelen op het gebied van pesten zodat ik pestgedrag sneller kan signaleren en actie tegen het pesten kan ondernemen. Op onze school wil ik met deze kennis andere leerkrachten helpen en concrete ideeën aanreiken, daar waar nodig is. Met als doel: eenheid in aanpak binnen onze school.

Hoe kan ik zorg dragen voor deze ontwikkeling bij mijzelf? Ik zal me moeten gaan verdiepen in literatuur over het pesten, ik zal het pestprotocol van onze school door gaan nemen, ik zal een enquête gaan houden voor leerkrachten, voor leerlingen en voor de ouders van onze leerlingen, ik zal gesprekken voeren met leerkrachten, met kinderen en eventueel ook met ouders, ik zal overleg gaan hebben met de intern begeleider en met de directeur. Dit alles zal er toe bij gaan dragen dat ik mezelf kan professionaliseren op het gebied van pesten. Het is een uitdaging hier aan te beginnen.

Hoe ga ik met pesten om? Ik ben een leerkracht die veel aandacht besteed aan de omgang van kinderen met elkaar. Ik vind het belangrijk dat iedereen kan zijn zoals hij/zij wil zijn.

Kinderen horen respect voor elkaar te hebben. Dit respect wordt hen bijgebracht door hun ouders, de leerkrachten op onze school en de omgeving waarin de kinderen verkeren.

Kinderen leren veel van een goed voorbeeld. Dit goede voorbeeld probeer ik voor ze te zijn.

Daarom geef ik zelf ook toe fouten te maken en dat een foutje moet kunnen. Dat soms iets 'tegen kan zitten' en dat je boos kunt zijn. Maar ook dat je 'sorry' kunt zeggen voor je storende gedrag en dat je het contact met diegene waar het mis mee is gegaan weer goed kunt maken. In de groep kunnen kinderen mij altijd aanspreken als er iets gebeurd is. Bijna altijd bespreken we de pauze na. De leuke dingen, de minder leuke dingen. Als er iets is, geven kinderen het meestal in dit moment aan. De kinderen weten dat ze eerst zelf moeten proberen een oplossing te vinden voor hun probleem, dit kan ook de hulp van één van de medeleerlingen zijn. Als dit niet lukt is het noodzakelijk de juf te waarschuwen. Of, op het plein hulp te zoeken bij de twee leerkrachten die surveilleren. In de groep bespreken we, na een voorval, wat er gebeurd is. Als er dingen gebeurd zijn die niet horen, bespreken we hoe het anders had gekund. Kinderen moeten, onder het bijzijn van de juf, altijd zelf aan elkaar vragen waarom iemand iets gedaan heeft. We hebben ook de regel dat eerst het ene kind zijn/haar verhaal mag vertellen voordat de ander reageert. Daarna mag de ander zijn/haar verhaal vertellen. Kinderen weten dat 'er niet met de hand gepraat mag worden maar wel met de mond'. Kinderen leren steeds beter hoe ze deze regel toe moeten passen. Samen

praten, over leuke - en minder leuke dingen die er in onze groep gebeuren, versterkt onze band. Als kinderen boos zijn geweest en ze maken het goed, wijs ik ze er op om elkaar eens een compliment te geven. Soms zeg ik: Als je één ding vervelend hebt gedaan, staan hier twee te geven complimenten tegenover. Ik vraag regelmatig of kinderen complimenten aan elkaar hebben gegeven. Zelf geef ik ook veel complimenten aan de leerlingen. Hopelijk doet een goed voorbeeld goed volgen. Verder hebben we de regel 'STOP, HOU OP!'. De kinderen weten dat ze moeten stoppen met hetgeen waar ze mee bezig zijn, als iemand deze regel zegt. Het is niet altijd makkelijk voor kinderen om echt te stoppen. Toch merk ik wel resultaat als je deze afspraak regelmatig bespreekt.

In de klas praten we ook over 'of iedereen zich prettig voelt in de groep en hoe we elkaar kunnen helpen als dit niet zo is'. Zo zijn er kinderen die een hulpmaatje mogen kiezen als ze met spelen het gevoel hebben met weinig kinderen mee kunnen spelen. Deze hulpmaatjes helpen het kind samen met anderen te kunnen spelen. Regelmatig wordt besproken hoe het gaat met het betreffende kind en de hulpmaatjes. Zo hoop ik dat iedereen zich veilig voelt en dat kinderen problemen aan durven te geven.

Rest ons de vraag of er bij ons op school veel – of weinig kinderen gepest worden? Zal het beeld, dat wij als leerkrachten, als ouders en als leerlingen, over het aantal kinderen dat gepest wordt de werkelijkheid zijn? Of is het beeld dat wij gezamenlijk hebben een verkeerd beeld van de werkelijkheid? Een antwoord kan verkregen worden door onderzoek te gaan doen naar de situaties waarin pestgedrag zich voordoet en door navraag te doen bij kinderen, ouders en leerkrachten of kinderen gepest worden.

Hoofdstuk 1

In dit hoofdstuk geef ik mijn verlegenheids situatie en mijn onderzoeksvraag weer. Ik geef uitleg over het ontstaan van mijn keuze voor dit onderzoek over pestgedrag. Verder wordt de literatuur gekoppeld aan de onderzoeksvraag.

Verlegenheids situatie en onderzoeksvraag

Onze school is een neutrale school die werkt volgens het leerstofjaarklassensysteem. Er zijn 20 klassen met ongeveer 500 leerlingen. In de groepen 1 / 2 , 3 en 4 zijn de klassen verkleind tot maximaal 25 leerlingen. In de groepen 5 t/m 8 ligt het leerlingenaantal tussen de 30 à 35 leerlingen.

De school ligt in een prettige woonomgeving. De schoolpopulatie bestaat voornamelijk uit blanke kinderen. De laatste jaren is er een kleine toename van buitenlandse kinderen. De meeste ouders zijn tweeverdieners. Er blijven enorm veel kinderen over op de NSV 2. Ook de buitenschoolse opvang is goed geregeld.

Hoe gaan wij om met de verschillende leerlingen in ons onderwijs?

Onze school heeft een visie. In deze visie geeft zij weer hoe hier over gedacht wordt. Ik zal de visie citeren:

De NSV 2 wil een school zijn waarin de ontwikkeling van het kind centraal staat met als doel het kind voor te bereiden op de maatschappij van morgen. Daarbij is van groot belang zorg te dragen voor een uitdagende, veilige en vertrouwde omgeving. Waarbij respect is voor elkaars en ieders leefomgeving. Waarin aandacht is voor **verschillen tussen mensen**.

Hierin geven wij dus weer dat er aandacht is voor verschillen tussen mensen. Hoe wordt daar dan rekening mee gehouden op de NSV 2?

In ieder geval is iedereen welkom. Bij aanmelding wordt door middel van een intakegesprek kennis gemaakt met de ouders en hun kind. Ouders geven aan hoe de ontwikkeling van het kind, tot dan toe, is verlopen. Indien er speciale begeleiding nodig is voor een kind, worden de mogelijkheden die er op school voor dit kind zijn, besproken en bekeken. Ook wordt er gebruik gemaakt van informatie vanuit de peuterspeelzaal en/of laatst bezochte school.

Naast het zich richten op kinderen met leerproblemen wordt er op basisschool de NSV 2 extra aandacht geschonken aan het herkennen van hoogbegaafdheid/meerbegaafdheid. Algemeen geldt voor iedere leerling dat de eerste 6 weken die een kind bij ons op school is, ons belangrijke informatie over het kind geeft. Hoe gaat het kind met andere kinderen om? Hoe speelt het? Waarmee speelt het? Welke ontwikkelingsmaterialen kiest het kind en op welk niveau werkt het ermee? Hoe zit het met de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind? Eventueel kan er extra geobserveerd worden zodat de verschillende ontwikkelingsgebieden nauwkeurig in beeld kunnen worden gebracht. Hierbij kan gedacht worden aan het SI-DI protocol.

De leerkracht speelt, samen met de ouders, de meest centrale rol in dit signaleringsproces.

Samenvattend:

Er wordt veel aandacht besteed aan de cognitieve ontwikkeling maar hoe gaat de NSV 2 om met verschillen in gedrag, die er tussen kinderen zijn?

Welke visie heeft de NSV op omgaan met gedragsproblemen?

In de schoolgids kan ik geen visie vinden t.a.v. gedragsproblemen. Wel worden er onderwerpen genoemd die verband hebben met gedrag o.a. in:

- De sfeer op school
- De uitgangspunten van de school
- De sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind

Hierin komen de volgende punten naar voren:

- De leerlingen moeten zich thuis voelen op school. Want in een sfeer van wederzijds vertrouwen, respect en in een veilige omgeving kunnen leerlingen zich optimaal ontwikkelen.
- Problemen en meningsverschillen tussen kinderen worden veelal *in een goed gesprek* opgelost, waarbij de leerkracht vaak als intermediair optreedt
- Het team neemt, naast het leren, de opvoedkundige taak serieus door leerlingen samen te laten werken, ze over hun gevoelens te laten praten en door de leerlingen rekening te laten houden met elkaar. Dit gebeurt door middel van het gebruik van de SEO- methode , een Methode voor Sociaal- Emotionele- Ontwikkeling. In thema's wordt er aandacht besteed aan verschillende gedragingen. Periodiek zijn er openingen in de aula voor de groepen 1 t/m 8 waarin een thema, door leerkrachten, aangeboden wordt. Dit gaat d.m.v. drama, door interactie met de grote groep en door reflectie op de opening in de eigen groep. Hierna volgt de lessenserie over het betreffend onderwerp (binnen de eigen groepen).

Daarnaast kent de school een pestprotocol waarin omschreven staat welke stappen achtereenvolgens genomen dienen te worden wanneer blijkt dat een kind binnen en/of buiten de groep gepest wordt. In het protocol: 'Omgaan met elkaar op de NSV 2'. Is vastgelegd hoe leerkrachten, kinderen en ouders met elkaar dienen om te gaan op school. Op onze school zijn drie vertrouwenspersonen aanwezig. Dit zijn A. G., A. de S. en B. B.

Formele visie: de dagelijkse praktijk t.a.v. gedragsproblemen

De 'visie' die de NSV 2, in verschillende items, in de schoolgids heeft staan wordt in de dagelijkse praktijk uitgedragen door het team. Het samen praten met de kinderen en het samen zoeken naar oplossingen wordt in iedere groep toegepast. Jammer dat er vanuit school nog weinig ondersteuning is, op welke manier een teamlid problemen in een gesprek kan oplossen. Nu doet ieder dit op zijn eigen wijze. Richtlijnen zijn er niet. Het lijkt mij zinvol sturing te geven aan de manier waarop omgegaan kan worden met gedragsproblemen.

Om een antwoord te kunnen geven op de vraag 'Hoe gaan we op de NSV 2 om met gedragsproblemen (pesten)?', heb ik vorig schooljaar een enquête gehouden met vragen over gedragsproblemen. Samenvattend kwam het volgende uit de enquête:

Leerkrachten bespreken met leerlingen ongewenst gedrag. Daarbij gebruiken sommige leerkrachten de sterke kanten van leerlingen als inzet bij het oplossen van problemen. Onder andere door deze kinderen te laten bemiddelen bij ruzies, zelfstandig leren oplossen van problemen. Door sommige leerkrachten worden maatjes ingezet om een kind met gedragproblemen te ondersteunen en te helpen. Er zijn ook leerkrachten die met 'time-outs' werken (Jeninga, 2008) en gezamenlijke omgangsregels met de groep opstellen, leerkrachten die kinderen belonen voor goed gedrag, leerkrachten die probleemsituaties soms uitspelen (dramavormen) en op deze manier kinderen leren zich in te leven in het slachtoffer.

Bij ernstige problemen worden de ouders ingeschakeld om gezamenlijk de problemen aan te pakken. Verder worden vertrouwenspersonen, de directie of hulporganisaties ingeschakeld indien dit noodzakelijk is. In overleg met de vertrouwenspersonen wordt soms de pestmap in een groep ingezet. De (gedrags)problemen worden vastgelegd in het dossier van het kind. Soms wordt er gebruik gemaakt van SOVA trainingen voor leerlingen.

Om te werken aan het voorkomen van pestgedrag wordt er gewerkt aan een goed pedagogisch klimaat. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de thema's uit de SEO-map (Sociaal-Emotionele-Ontwikkeling). Door sommige leerkrachten wordt een 'wij-gevoel' gestimuleerd door het spelen van sfeerverhogende spelletjes of door het invoeren van beloningssystemen en door kinderen zelf mee te laten praten, denken.

Er worden verschillende regels gehanteerd in groepen. Naar voren kwamen de volgende uitspraken om plagen en pesten te voorkomen: 'Stop, hou op', 'Eerst tot tien tellen...' (Jeninga, 2008), 'Praten doen we met de mond, niet met de hand'.

Sommige leerkrachten gaan niet gestructureerd om met gedragproblemen maar ad hoc, sommigen geven straf.

Conclusie 'Overeenkomsten en verschillen visie'

Overeenkomsten visie school en de dagelijkse praktijk:

- Hoewel er impliciet geen visie ten aanzien van gedrag in onze schoolgids beschreven staat wordt er wel naar gehandeld. Dit 'handelen naar' gaat op het gevoel van de leerkrachten en heeft te maken met gevoelskennis.
- Leerkrachten zorgen er dagelijks voor dat leerlingen zich thuis voelen op onze school. Dit doen zij door te werken aan een goed klassenklimaat (gezamenlijk worden klassenregels opgesteld binnen de groep). Alle leerkrachten maken gebruik van het individuele - gesprek of het klassikale gesprek. Ook wordt in iedere groep gewerkt met de SEO-methode, de thema's worden aangeboden via een optreden in onze aula (door leerkrachten). Deze thema's worden daarna verder uitgevoerd op klassenniveau. De leerkrachten stimuleren het samenwerken en leren kinderen rekening te laten houden met elkaar (gesprekken, drama). Eerlijkheid staat bovenaan. Problemen worden opgelost in een sfeer van wederzijds vertrouwen. Tot zo ver dus vele overeenkomsten 'op gevoel'.
- Leerkrachten volgen ook een eigen lijn bij het oplossen van (gedrags)problemen. Gelukkig weten zij dat zij bij problemen kunnen steunen op het 'Pestprotocol' en de hulp van de vertrouwenspersonen. Maar... er wordt door leerkrachten aangegeven dat er vooral behoefte is aan *structuur* ten aanzien van de visie 'omgaan met

gedragsproblemen'. De school is 'op de goede weg' maar leerkrachten vragen om *concrete handvatten*. Er zullen dus duidelijke hulplijnen uitgezet moeten gaan worden zodat er eenduidigheid is in de aanpak van de problemen. Ook zal er een visie t.a.v. (pest)gedrag ontwikkeld kunnen worden zodat iedere leerkracht voor ogen heeft wat het doel t.a.v. gedragsontwikkeling bij ons op school is. Dit zal zorg dragen voor minder verschillen in aanpak en meer duidelijkheid voor de kinderen en hun leerkrachten.

- Werk aan de winkel dus!

Tot zo ver 'de stand van zaken' op onze school aan het begin van mijn meesterstuk. Dit wetende ben ik tot de volgende onderzoeksvraag gekomen:

Hoe kan ik er voor zorgen dat leerkrachten op de NSV 2 meer inzicht en meer concrete handvatten krijgen in pestgedrag bij leerlingen zodat zij, naar eigen tevredenheid, beter om kunnen gaan met pestgedrag onder leerlingen?

Mijn wens is dat alle leerkrachten van onze school, het komende schooljaar, in staat zijn pestgedrag in een vroeg stadium te kunnen herkennen en er actie tegen te kunnen ondernemen. Graag wil ik dat dit op een eenduidige manier gebeurt, zodat kinderen op onze school eenheid voelen in aanpak, zich gesteund voelen en niet bang hoeven te zijn voor pesten omdat ze weten dat pestgedrag door leerkrachten van de NSV 2 aangepakt wordt! Vanuit de leerkrachten weet ik dat zij graag eenheid zien in aanpak en korte, duidelijke regels en afspraken. Een aanpak waarbij stapsgewijs weergegeven wordt wat de mogelijkheden kunnen zijn om een pestprobleem aan te pakken op een eenduidige manier.

Pestgedrag: Waarom moeten we actie ondernemen?

Hier zijn veel antwoorden op mogelijk.

- Het is onmenselijk een kind te laten lijden. Het is niet goed voor het gepeste kind zelf, niet goed voor de pester, niet voor de klas. Pesten kan psychische en fysieke schade veroorzaken. Als de pester niet geholpen wordt bestaat er een grote kans dat de pester zijn pestgedrag voortzet in zijn/haar latere gezin, in de werksituatie, in de maatschappij. Onderzoek in Noorwegen heeft aangetoond, dat pestende kinderen zich sociaal negatiever ontwikkelen, ze vertonen vaker crimineel gedrag of gebruiken drugs (Krowatschek & Krowatschek, 2008).
- Iedere leerling kan zondebok worden binnen een groep. Voorwaarde: Afwijken van een door de meerderheid vastgestelde norm (Meer, van der, 1991). De uiterlijke kenmerken blijken echter een veel kleinere rol te spelen dan wij verwachten. Ieder mens heeft namelijk wel iets bijzonders; de een is groot, de ander rood, de een heeft een bril, de ander grote oren. Toch is dit vaak niet de reden waarom iemand gepest wordt. Vaak wordt het hier wel mee goedgepraat. In veel gevallen blijkt de lichaamstaal van groot belang te zijn. Door hun lichaamstaal worden sociaal onzekere kinderen, met weinig zelfvertrouwen vaak slachtoffer van pestgedrag (van der Ven, 2009). Deze onzekere kinderen kunnen soms onhandig zijn in hun omgang met anderen (overtreden van ongeschreven wetten die er in een klas gelden), vermijden oogcontact en praten zacht (Krowatschek & Krowatschek, 2008).

- Het doet er niet toe wat de reden is waardoor een kind gepest wordt. Iedereen, ongeacht je uiterlijkheden, je innerlijkheden, je bijzonderheden of eigenaardigheden hoort erbij. Gelijkheid geldt voor iedereen. Inclusief onderwijs mag en kan uitsluiting door pesten niet tolereren!

Het is van groot belang dat leerkrachten en ouders, wanneer ze merken of van anderen horen dat een kind gepest wordt of pest, dit probleem serieus aan te pakken. Soms worden dergelijke problemen ontkent (zo iets doet dat kind niet / doet mijn kind niet, zo erg is het ook weer niet). Ga daarom altijd na of hetgeen gezegd wordt de waarheid wel is (van der Ven, 2009). Probeer achter de oorzaak van het pesten te komen. Voelt het kind zich veilig op school? Voelt het zich thuis veilig? Pest het? Wordt het gepest? Observeer het kind (op school en thuis door de ouders). Praat met het kind over de mogelijke oorzaak van het pesten of gepest worden. Laat zowel de leerkracht als de ouders dit doen. Probeer door gesprekken het kind dat pest zich in te laten leven in de gepeste (Ruigrok, 2008).

Zoek als ouder hulp bij de leerkracht. Zoek als leerkracht hulp bij de ouder.

Uit onderzoek blijkt dat door het straffen van de pester, het pesten vaak niet stopt. Regelmatig verergert de situatie van het gepeste kind er zelfs door. Het gepeste kind blijkt vaak bang om nog iets te zeggen over het pestprobleem omdat het bang is voor wraak. Vaak worden er adviezen aan het gepeste kind gegeven in de vorm van: verweer je, probeer het te negeren, ga de pesters gewoon uit de weg. Dit kan het kind het gevoel geven dat hij/zij verantwoordelijk is voor het stoppen van het pesten (Ruigrok, 2008). Dit geeft een extra druk voor het kind en zijn nutteloze adviezen.

Zijn er waarschuwingssignalen voor pesten op school?

Ja, pesten is te zien. Je moet er, als leerkracht wel open voor staan. Er zijn signalen die er op kunnen wijzen dat er sprake is van pestgedrag. Hier volgt een opsomming van kenmerken die te zien kunnen zijn (Krowatschek & Krowatschek, 2008) en (Klungers, 2007)

- Het kind is een buitenstaander
- Heeft geen vrienden in de klas, is meestal alleen. Wordt nooit uitgenodigd op feestjes
- Blijft bij het kiezen van teams meestal over.
- Zuchten en piepen van andere kinderen als gepeste een idee aandraagt of iets zegt.
- Blijft in de buurt van leerkrachten
- Heeft een bijnaam
- Wordt vaak gecommandeerd
- Is het doelwit van grappen
- Wordt geprovoceerd en op die manier bij conflicten en ruzies betrokken
- Zoekt vaak zijn spullen of raapt ze van de grond
- Heeft verwondingen zoals schrammen, kneuzingen
- Heeft moeite zich voor de klas te uiten
- Lijkt onzeker, angstig, verdrietig.
- Klaagt veel over buikpijn, hoofdpijn (verdwijnt in vakanties)
- Het kind is gauw prikkelbaar of boos
- Wil bepaalde kleding niet aan naar school

- Komt onregelmatig op school; is een dag aanwezig, blijft een paar dagen thuis, is weer op school enzovoort. Vooral te zien in het voortgezet onderwijs.
- Zoekt regelmatig contact met pleinwacht

Hoe is pesten op school mogelijk?

Vroeger gaf men aan dat het ontstaan van een pikorde binnen een groep een natuurlijk proces is (Krowatschek & Krowatschek, 2008). Sommige kinderen maken de dienst uit, anderen gehoorzamen, de ondergeschikten worden gepest. Dit gedrag komt bij de dieren ook voor. Daarom vond men dit gedrag normaal. Tegenwoordig staat men hier niet meer achter. Een klas is een groep, tegen wil en dank. Kinderen zijn niet vrijwillig bij elkaar aangesloten. Zij kunnen elkaar niet ontlopen. Zo ontstaan er vanaf het begin sympathieën en antipathieën. Kinderen staan onder druk, kunnen nauwelijks afreageren. De agressie wordt niet gericht op de leerkracht maar op 'zwakkere personen'. Kinderen zoeken afleiding en vermaak. Pesten kan daarom als leuk tijdverdrijf gezien worden. Het is daarom erg belangrijk hoe leerkrachten op pestgedrag van hun leerlingen reageren. De pester moet weten dat het gedrag dat hij/zij vertoont, niet toegestaan wordt. De vicieuze cirkel van het pesten moet doorbroken worden. Het gepeste kind heeft hier hulp bij nodig! Het is de taak van de leerkracht om een einde te maken aan het pesten in de klas.

Samengevat:

De rol van de leerkracht is van groot belang (Slooter, 2009). Maar de rol van de ouders blijkt ook van groot belang (Jeninga, 2008). Een kind moet er op kunnen vertrouwen steun en vertrouwen te krijgen van de leerkracht en de ouders. Zij moeten gesprekspartners zijn voor het kind.

Zijn er waarschuwingssignalen voor thuis, dat het kind gepest wordt?

- Het kind heeft geen vrienden of speelt vaak met kleinere kinderen
- Wil niet naar school
- Klaagt voor schooltijd over buikpijn, gebrek aan eetlust, misselijkheid
- Slaapt slecht
- Plast in bed
- Lijkt verdrietig, somber
- Wil bepaalde kleding niet naar school aan
- Heeft wisselende stemmingen
- Wil niet alleen naar school, wil wel gebracht worden
- Komt soms met kapotte spullen thuis
- Heeft verwondingen
- Vraagt extra geld of steelt het
- Spijbelt
- Heeft onwaarschijnlijke verklaringen voor zijn gedrag
- Weigert te vertellen hoe het op school gaat

Uit: (Krowatschek & Krowatschek, 2008)

Wat kunnen we doen als een kind gepest wordt?

Een gevoel van onmacht kan je als leerkracht overvallen als je geconfronteerd wordt met een kind dat gepest wordt in jouw groep. Vragen die naar boven kunnen komen zijn:

-Hoe moet ik reageren als een kind mij vertelt dat hij/zij gepest wordt?

-Wat kunnen wij als school voor dit kind betekenen om te zorgen dat dit soort problemen zo min mogelijk voorkomen?

Het blijkt dat het versterken van het zelfvertrouwen (van der Ven, 2009) bij kinderen één van de belangrijkste dingen is om aan te werken. Door pesterijen gaan kinderen zich onzeker voelen.

Het zelfvertrouwen kan versterkt worden door een assertiviteitscursus te gaan volgen, door lid te worden van een vereniging, door te sporten of door dingen te gaan doen waar je goed in bent. In overleg met de ouders kan ook eerst thuis geoefend worden in het opkomen voor zichzelf. Hoe het versterken van het zelfvertrouwen vorm kan vinden zal in samenspraak met leerkracht, ouders en kind overlegt kunnen worden. Ook hier hoeft het kind dit probleem niet in zijn eentje op te lossen maar voelt het een steun in de rug van de leerkracht en van zijn/haar ouders. Het zich bewust zijn van de lichaamstaal en de gezichtsuitdrukking kan ook meespelen in het meer krijgen van zelfvertrouwen (van der Ven, 2009).

Het is belangrijk om als leerkracht het probleem en de gevoelens die het kind heeft te erkennen. Je probeert je in te leven in de situatie waarin het kind zich bevindt, je leeft mee in dat wat het kind voelt. We kunnen als leerkracht zoeken naar sterke kanten die een kind heeft. We kunnen complimenten geven over deze goede eigenschappen en kwaliteiten (Le Fevere de Ten Hove, 2008). Dit zoeken naar de sterke kanten, de kwaliteiten die een kind heeft kan in een ondersteunend gesprek plaatsvinden.

We kunnen andere leerlingen inschakelen om het kind te helpen in deze situatie. Het kind zal zich hierdoor gedragen voelen en weet dat hij/zij het pestprobleem niet alleen op hoeft te lossen. We versterken door deze aanpak de gepeste en zijn/haar omgeving (Le Fevere de Ten Hove, 2008).

We kunnen voor een preventieve aanpak kiezen. Leerkrachten moeten hiervoor over bepaalde vaardigheden beschikken. Hierbij kan gedacht worden aan oplossingsgericht werken (Cauffman, van Dijk, 2009).

De middengroep kan sterker gemaakt worden. Dit zijn de kinderen die geen pester zijn en geen slachtoffer. Zij kunnen bij pesterijen tussen de pester en de gepeste komen en samen voor oplossingen zorgen.

Deze middengroep ook wel steungroep genoemd in andere artikelen (van der Wulp, 2008), zal in de aanpak tegen het pesten dus ingezet kunnen worden. We kunnen deze kinderen uit de middengroep zien als de deskundigen. Zij bedenken oplossingen (onder leiding van de leerkracht) en blijven zelf verantwoordelijk voor de toepassing van de oplossingen. Alle kinderen worden gewezen op hun zelfverantwoordelijkheid en op hun zelfreflectie.

Een voorbeeld van een steungroepaanpak tegen pesten kan er als volgt uitzien (van der Wulp, 2008) :

- Gebruik het eigen beeld van het slachtoffer (van de situatie), om omstanders, pesters en vrienden te identificeren.

- Maak een supportgroep van 5-8 leerlingen. Een combinatie van toeschouwers, pesters en vrienden. Pesters worden niet beschuldigd en nergens boos over aangekeken.
- De leerkracht geeft aan hulp nodig te hebben van de leerlingen, want een leerling uit de groep voelt zich ongelukkig.
- Medeleven met het slachtoffer wordt versterkt. De vragen: 'Was jij wel eens ongelukkig?' en 'Hoe voelde je je toen?' worden besproken.
- Er volgt een uitleg aan de kinderen waarom 'niemand zich op school ongelukkig zou mogen voelen'. Omdat de kinderen X beter kennen dan wie ook, weten zij waarschijnlijk wel waarom X zich ongelukkig voelt.
- Dan volgt de vraag wat we er aan kunnen doen. Is er iets wat jij kan doen? Een klein dingetje kan helpen. Kinderen denken mee. Er wordt niets beloofd wat gedaan moet worden, kinderen krijgen geen opdrachten of taken mee. Er worden samen oplossingen bedacht over wat zou kunnen helpen. In een vervolgspraak kunnen de leerlingen vertellen wat gelukt is om te doen. De kinderen moeten het hulpplan uitvoeren. Deze periode duurt 1 à 2 weken.
- Na ongeveer 2 weken volgt een vervolggesprek. Eerst met het slachtoffer. Vragen als: 'Hoe gaat het nu?', 'Is er iets veranderd?', 'Wat?', worden besproken. Er worden complimenten gegeven voor ieder (klein) succes. Hierna volgt het gesprek met de groep. Ook hier wordt gevraagd 'Hoe het gegaan is' en 'Welke dingen gedaan zijn' 'Hoe de kinderen dit gedaan hebben'. Ook hier worden complimenten gegeven voor ieder (klein) behaald succes.

Leerkrachten moeten het oplossen van een pestprobleem als een uitdaging zien.

Een anti-pestmethode die gericht is op oplossingsgericht werken is de No-Blame-Methode (Ruigrok, 2008). In deze methode wordt in zeven stappen gewerkt aan de pestproblematiek bij zowel pester als gepeste, door middel van een steungroep. Opvallend is dat er geen nadruk gelegd wordt 'op wie de schuld heeft'. Wel ligt de nadruk op het samen oplossen van het probleem en de gezamenlijke verantwoordelijkheid. De methode gaat uit van de kracht van mensen, niet van hun zwakheden. Graag wil ik het team kennis laten maken met deze methode van oplossen. In de toekomst kan gekeken worden of er draagvlak binnen het team is om op deze manier te gaan werken. Enige leerkrachten en ouders heb ik hun mening over deze methode gevraagd. Deze meningen (15) zullen verwerkt worden in dit onderzoek.

Zijn er meer methodes die gericht zijn op een aanpak tegen pesten?

Ja! Antipestprogramma's zijn zelfs 'hot'. Er is een wildgroei aan antipestprogramma's in Nederland. Daarom is men van mening dat we in Nederland toe moeten naar een standaardprogramma waarvan we weten dat het werkt.

In Finland werken ze al met zo'n standaardprogramma (De KiVa, 2009). In het KiVa anti-pestprogramma worden leerkrachten geschoold om gezonde omgangsvormen tussen kinderen te stimuleren. Voor leerkrachten is er een lessenspakket ontwikkeld, waardoor zij pesten met de leerlingen kunnen bespreken. Belangrijk in de Finse aanpak is dat pesten wordt gezien als iets waarbij de hele klas is betrokken. Er wordt niet alleen gelet op de daders en slachtoffers, maar ook op de kinderen die de dader helpen of aanmoedigen.

Verder is er een belangrijke rol weggelegd voor kinderen die opkomen voor het slachtoffer. Het Finse ministerie van Onderwijs heeft vier jaar geleden het initiatief genomen om het pesten landelijk tegen te gaan. Daarbij hebben ze de leiding van het project in handen gegeven van Christina Salmivalli, hoogleraar psychologie aan de Universiteit van Turku. Pesten wordt in dit programma gezien als een groepsproces. Er blijken zes rollen te onderscheiden in het pestproces. Er zijn pesters, slachtoffers, assistenten, meelopers, verdedigers en buitenstaanders (van de Weijenberg, 2010).

Om een klas in kaart te brengen is er in Nederland iets toegevoegd aan dit programma: Een netwerkanalyse. Door deze netwerkanalyse krijg je vormen van pesten naar boven die minder zichtbaar zijn. In klassen waar gepest wordt zou zo'n netwerkvragenlijst afgenomen kunnen worden. Het functioneren van een hele groep kan hierna aangepakt worden en niet alleen de pester en de gepeste.

Behalve op school kan er thuis ook aan het probleem bij de pester en de gepeste gewerkt worden. Hier kan aandacht geschonken worden aan het leren van de manier van omgaan met elkaar.

Hoe ziet zo'n netwerkvragenlijst (van de Weijenberg, 2010) er uit? Op deze vragenlijst staan pestvragen die door iedere leerling beantwoord worden.

Specifieke pestvragen:

Door welke leerlingen word jij gepest doordat ze

- 1- Jouw spullen afpakken of kapot maken?
- 2- Jou ergens niet aan mee laten doen, jou negeren, over jou roddelen?
- 3- Jou spugen, slaan, schoppen of knijpen?
- 4- Jou beledigen, uitschelden of uitlachen?

Rollen:

- 1- Wie begint altijd met jou te pesten? (pester/leider)
- 2- Wie gaan altijd meedoen als iemand jou begint te pesten? (assistent)
- 3- Wie zijn er altijd bij als jij gepest wordt? (dat ze toekijken of dat ze gaan lachen? (meeloper)
- 4- Welke klasgenoten helpen jou als je gepest wordt? (verdediger)

Met dit Finse programma (De KiVa, 2009) wordt ook aandacht aan het pesten besteed door rollenspellen, door video-games en door het vertonen van films.

Het programma wordt schoolbreed gedragen. Leerkrachten overleggen in teams, pleinwachten dragen hesjes zodat ze duidelijk opvallen en er hangen onder andere posters in de school.

Met elkaar praten over pesten is één van de belangrijkste punten om pestgedrag te verminderen.

Tot slot: We kunnen leren van elkaars aanpakgedrag ten aanzien van pestgedrag of storend gedrag.

Cyberpesten. Wat kun je als school hieraan doen?

Cyberpesten is een vorm van pesten die voor jou als leerkracht onzichtbaar is. Gedacht kan hierbij worden aan cyberpesten via You-tube of Hyves. Omdat cyberpesten vaak anoniem gebeurt zijn de gevolgen voor de gepeste vaak veel groter. Je weet als gepeste vaak niet wie je pest en dit is erg bedreigend. Bovendien kan iedereen meekijken, het staat op internet. Het is belangrijk om het hier met de kinderen uit je klas over hebben (de gevolgen van het cyberpesten). Dit kan bijvoorbeeld door middel van het voorlezen van een boek waarin de hoofdpersoon gepest wordt door middel van cyberpesten. Zo kun je het cyberpesten bespreekbaar maken. Leerkrachten zouden mediawijzer moeten worden. Vaak zijn de leerkrachten niet mediawijs genoeg. Dan is het handig een mediawijs persoon op school te hebben die de wereld van de kinderen van deze tijd via de media begrijpt. Leerkrachten kunnen leren van de 'mediacoach' (Davidse, 2009). Vaak praten kinderen die via internet gepest worden hier niet met hun ouders of leerkrachten over. Zijn er signalen die kunnen wijzen op kinderen die te maken hebben met cyberpesten? Ja, kinderen kunnen steeds stiller worden, zich onveilig voelen. Vraag dan als leerkracht hoe het met ze is, wie weet vertelt het kind bij navraag wel over zijn/haar probleem. Kinderen die gepest worden via internet schamen zich hier vaak voor en zullen in een klas hier niet over vertellen. Het is daarom beter te vragen aan de leerlingen of ze wel eens gehoord hebben dat iemand op deze manier gepest wordt of dat ze iemand kennen die gepest wordt op deze manier. Ga een gesprek met je klas (groepen 6,7,8) over cyberpesten aan (Davidse, 2009). Natuurlijk zal er in iedere klas zorg gedragen moeten worden voor een veilig klimaat. Zonder een veilig klimaat kunnen bovenbeschreven processen niet plaatsvinden. Tot zo ver aanknopingspunten voor leerkrachten en ouders om pesten vroegtijdig te kunnen signaleren. Maar op welke plekken wordt op onze school het meest gepest en op welke manier? Dit is een vraag die, door onderzoek te doen hiernaar, beantwoord kan worden. Op welke manier kan ik dit realiseren?

-Ik stel vragenlijsten op voor leerkrachten, leerlingen en ouders.

-Ik voer gesprekken met leerkrachten, kinderen en eventueel ouders.

-Ik voer gesprekken met de Intern Begeleider van onze school en de directeur.

-Ik verdiep me in de No Blame Approach methode en andere methoden o.a. de methode Van pesten naar een wij-gevoel (Klungers, 2007) en de Survivalkit voor leerkrachten (Le Fevere de ten Hove, 2008).

Samengevat: In dit hoofdstuk werd de verlegenheids situatie en de onderzoeksvraag weergegeven. Verder komt naar voren dat ons team rekening houdt met de verschillen die er zijn tussen kinderen op cognitief- en sociaal gebied. Vervolgens wordt er uitleg gegeven over pestgedrag en hoe hier mee om te gaan. Deze gegevens zijn verzameld uit de literatuur en door observatie.

Het volgende hoofdstuk zal gaan over het onderzoeksplan ten aanzien van pestgedrag op onze school.

Hoofdstuk 2: Onderzoeksplan ten aanzien van pestgedrag op onze school

In dit hoofdstuk zal ik het onderzoeksplan ten aanzien van pestgedrag op onze school weergeven. Om onderzoek te kunnen doen heb ik 15 deelvragen opgesteld. Om deze vragen te kunnen beantwoorden heb ik gebruik gemaakt van de volgende bronnen: leerlingen, ouders, leerkrachten en de literatuur.

Hoe kan ik het pestgedrag op onze school gaan onderzoeken?

Om het pesten op onze school te onderzoeken heb ik de volgende deelvragen onderverdeeld in:

A- Pesten. Hoe, waar en in welke vorm komt het op onze school voor

- A.1 Hoe signaleer je, als leerkracht, pestgedrag op onze school?
- A.2 Waar worden de kinderen van onze school het meest gepest?
- A.3 Welke vormen van pestgedrag komen er bij ons op school voor?
- A.4 In welke bouw komt pestgedrag het meest voor?
- A.5 Hoeveel kinderen hebben last van pestgedrag op onze school?
- A.6 Wat kan de oorzaak zijn van pestgedrag op onze school?
- A.7 Welke vormen van pestgedrag bestaan er volgens de literatuur?

B- Het voorkomen van pesten

- B.1 Hoe kunnen we pestgedrag voorkomen op onze school?
- B.2 Hoe betrekken we ouders in onze aanpak tegen pesten op school?
- B.3 Welk leerkrachtgedrag kan pesten voorkomen binnen een groepsproces?

C- Het omgaan met pesten

- C.1 Welke methode is het meest effectief voor onze school?
- C.2 Hoe kunnen we kinderen die gepest worden begeleiden?
- C.3 Hoe begeleiden we leerkrachten met een pester of gepeste in de groep?
- C.4 Welke behandelmethodes zijn er om een gepeste te helpen?
- C.5 Welke punten van aanpak komen er uit het pestonderzoek en kunnen concrete handvatten vormen voor de aanpak van pesten op onze school? Doel: Komen tot een lijst van punten die een leidraad zullen vormen in de aanpak van het pesten op onze school.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden zal ik de volgende bronnen inzetten:

De leerkrachten, de intern begeleider, de directeur, de ouders, de leerlingen en de literatuur.

Op welke manier kan ik informatie verkrijgen vanuit deze bronnen?

- Ik stel vragenlijsten op voor leerkrachten, leerlingen en ouders (bijlage 1, 2, 3)
- Ik voer gesprekken met leerkrachten en met leerlingen die gepest worden (bijlage 4, 5)
- Ik voer gesprekken met de Intern Begeleider van onze school en de directeur
- Ik verdiep me in onder andere in:

- * de No-Blame-Methode
- * de methode Van pesten naar een wij-gevoel (Klungers, 2007)
- * de Survivalkit voor leerkrachten (Le Fevere de ten Hove, 2008)
- * Samen tegen pesten (Van der Ven, 2009)

Ik start met het geven van uitleg over mijn pestonderzoek tijdens een vergadering op onze school (januari 2010). De leerkrachten krijgen informatie over het onderzoek dat ik ga doen, over de vragenlijsten voor leerkrachten, over de vragenlijsten voor leerlingen en de uitleg die ze hierbij kunnen geven. De informatie kan via de mail verkregen worden maar ook op papier. De opzet is duidelijk en ook het stappenplan dat ik ga volgen is bij eenieder duidelijk. Er is uitleg gegeven over de onderzoeksvraag en het doel dat ik graag wil bereiken. Er kunnen vragen gesteld worden door de leerkrachten. Leerkrachten kunnen het proces volgen, indien ze dit wensen, via de mail. De eerste stappen zijn iedereen toegestuurd, de volgende stappen kunnen op verzoek toegestuurd worden.

De directeur is op de hoogte van de stappen die er gemaakt gaan worden tijdens dit pestonderzoek. Ik krijg toestemming dit onderzoek uit te voeren.

Nadat de vragenlijsten voor de leerkrachten en leerlingen gezamenlijk bekeken en besproken zijn worden de vragenlijsten gekopieerd en verdeeld over betreffende leerkrachten. De gegevens zullen binnen één maand terugkomen bij mij via de mail of mijn postvak op school. Eventuele vragen of opmerkingen kunnen tussentijds altijd gegeven worden. Ik sta open voor kritiek en kan hiervan leren.

Na deze eerste stap worden ouders betrokken in het pestonderzoek. Vijftig oudergezinnen van onze school krijgen een vragenlijst over pestgedrag op onze school. Zij kunnen aangeven of hun kind gepest wordt en waar het gepest wordt.

Nadat de vragenlijsten van de leerkrachten, de leerlingen en de ouders binnen zijn gekomen, zal ik deze screenen en samenvatten. Na deze samenvatting van de pestproblematiek, de meningen en ideeën ten aanzien van pesten bij onze leerkrachten en onze ouders kan een verdiepende vragenlijst samengesteld worden. Deze verdiepende vragenlijst zullen ouders krijgen waarvan hun kinderen, wel -, niet -, of soms gepest worden. Deze ouders krijgen onder andere ook informatie over de No-Blame-Methode. Hun mening wordt gevraagd over deze manier van omgaan met pesten op scholen. Ook wordt gevraagd naar hun ideeën over het oplossen van pestgedrag op scholen en wat werkt - en niet werkt in de aanpak tegen pesten thuis, indien dit van toepassing is.

Na deze vragenlijsten op papier, zullen gesprekken volgen met leerkrachten die een kind of kinderen in de klas hebben die zich gepest voelen (maart 2010). De problematiek van het kind zal besproken worden en in samenspraak komen we tot een aanpak voor betreffend kind. Hierna bespreken we samen een aantal verdiepende vragen over pesten. Wat is de mening van deze leerkracht over bepaalde uitkomsten van de vragenlijsten voor de leerkrachten en de leerlingen? De vragenlijst is te vinden in de bijlage 4.

Door middel van de gesprekken met leerkrachten, die kinderen in hun groep hebben die zich langdurig gepest voelen, zijn er een aantal leerlingen die een verdiepend gesprek met mij zullen hebben (april 2010). Dit zijn de leerlingen waarvan de leerkracht het gevoel heeft (na een gesprek met dit kind gevoerd te hebben) dat het zinvol is verder op de problematiek in te gaan omdat het echt een pestprobleem is en geen plaagprobleem.

Na deze screening van de leerkracht volgt met een aantal leerlingen een persoonlijk gesprek

met mij. De vragen die aan het kind gesteld zullen gaan worden staan in de bijlage 5 vermeld. Door dit persoonlijke gesprek zal ik meer te weten komen over het pestprobleem bij dit kind. Dit gesprek geeft mij ook de mogelijkheid meer te weten te komen over wie de pesters zijn, wie de assistenten zijn, wie de meelopers zijn en wie de verdedigers zijn voor dit kind (van de Weijenberg, 2010). Deze informatie kan ik gebruiken voor het opzetten van een plan tegen pesten, voor dit kind, maar ook schoolbreed.

Verder zal ik, door literatuuronderzoek de deelvragen 7, 10 en 14 kunnen gaan beantwoorden.

Samengevat:

Er zijn 15 deelvragen die beantwoord zullen worden door gebruik te maken van de volgende bronnen: Leerlingen, leerkrachten, ouders en de literatuur. De gegevens worden verkregen vanuit vragenlijsten, interviews, observaties en door het lezen en samenvatten van (vak)literatuur

In hoofdstuk 3 zal ik verslag doen van de resultaten en de conclusies over het onderzoek over pesten op onze school. Dit verslag zal gegeven worden via de stappen die in hoofdstuk 1 beschreven zijn. Sommige gegevens zullen grafisch weergegeven worden doormiddel van cirkeldiagrammen en staafdiagrammen.

Hoofdstuk 3: Resultaten en conclusies van het onderzoek

In dit hoofdstuk zal ik mijn onderzoeksgegevens weergeven die ik verkregen heb uit vier bronnen (leerlingen, ouders, leerkrachten en de literatuur). Ik zal de deelvragen per vraag beantwoorden en conclusies trekken die een advies kunnen vormen voor het team en het SMT van onze school.

Bij de start van mijn onderzoek,

- hebben de leerkrachten van onze school een vragenlijst beantwoord met 10 vragen - zie bijlage 1. Deze vragenlijst is aan 25 leerkrachten voorgelegd, met een respons van 92 %. De leerkrachten hebben apart, of in overleg met hun duo aangegeven wat zij verstaan onder pesten. Ik heb het als volgt samengevat:
Pesten kan een vorm van fysiek/verbaal opzettelijk geweld, een vorm van uitsluiten en/of het vernielen van eigendommen zijn. Het gepeste kind ondervindt hinder van dit geweld, de vernieling en/of de uitsluiting en kan het zelf niet stoppen. Het geweld houdt langdurig aan.
- hebben de leerlingen van de groepen 4, 5, 6, 7 en 8 een vragenlijst over pesten beantwoord. De leerlingen van de groepen 1, 2 en 3 hebben door middel van een groepsgesprek, geleid door de leerkracht, vragen over pesten beantwoord (in totaal zo'n 500 leerlingen - respons van bijna 100 %, er waren enige zieken).
- hebben 50 oudergezinnen een vragenlijst over pesten beantwoord, met een respons van 64 % - zie bijlage 3.
- hebben een aantal ouders op onze school (10) een verdiepende vragenlijst beantwoord, met respons van 70 %. Hierin werd ook naar de definitie van pesten gevraagd. Ik heb hun schrijven als volgt samengevat:
Pesten is het herhaaldelijk en opzettelijk pijnigen van iemand via verbaal -, fysiek geweld, het aanbrengen van schade aan eigendommen en/of het psychologisch uitsluiten van iemand bij een activiteit. De gepeste lijdt onder het pesten, kan er een minderwaardigheidsgevoel aan overhouden.

Samengevat:

Ouders en leerkrachten verstaan hetzelfde onder pesten.

Maar wat verstaan leerlingen onder pesten?

In de groepen 1 en 2 is het voor de kinderen moeilijk om plagen en pesten te onderscheiden. De kinderen van deze leeftijd komen met persoonlijke voorbeelden van plagen. Een aantal voorbeelden zal ik benoemen: Tegen de grond duwen, afpakken van spullen, kapot maken van spullen, kledingstukken afpakken, schoppen, slaan, knijpen, flauw doen, rare namen geven, kusjes geven, spioneren, iemand laten schrikken, toren omgooien, puzzel kapot maken. De kinderen ervaren dit pestgedrag als vervelend.

In de groepen 3 en 4 zien de kinderen al beter het verschil tussen plagen en pesten. Ze snappen dat pesten iets is dat je moeilijk zelf kunt oplossen en dat je hier hulp bij nodig kunt hebben. Ook weten ze dat het pesten langdurig aanhoudt. Toch komen zij ook met voorbeelden die op plagerijen lijken. Ze ervaren het plagen/pesten allemaal als vervelend en vinden het fijn als er hulp geboden wordt bij het oplossen van het probleem. De kinderen

vinden dat het pesten op onze school wel meevalt maar dat het wel voorkomt.

De definitie van pesten is in de groepen 4 t/m 6 aan alle leerlingen voorgelezen.

In de groepen 4, 5 en 6 blijkt het voor de kinderen toch nog moeilijk te zijn het pesten niet te verwarren met plagen.

In de hogere groepen weten de kinderen precies wat met plagen en pesten bedoelt wordt en kunnen ze beter aangeven of ze onder pestgedrag lijden.

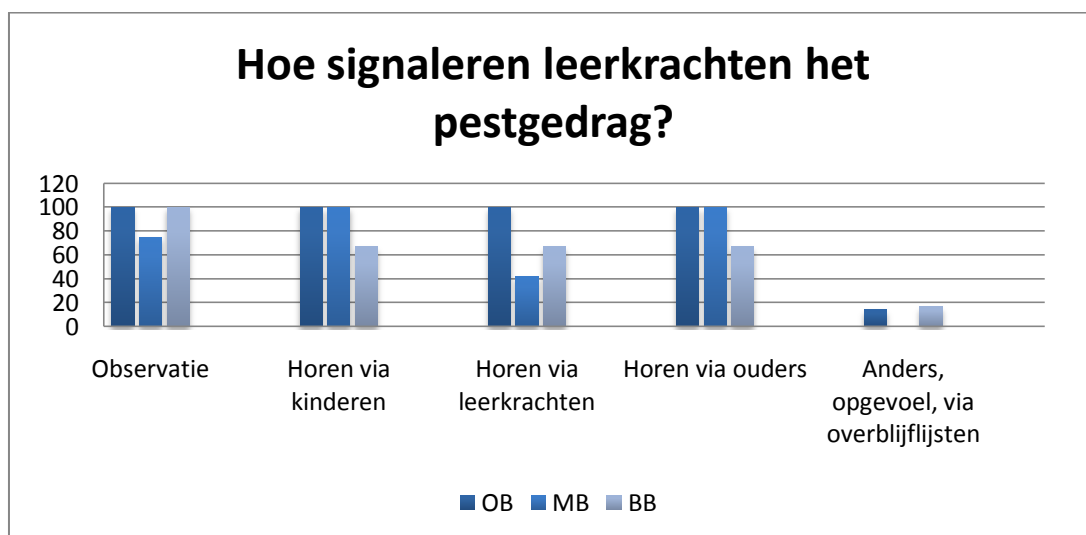
Definitie van pesten:

Pesten is kwellen, treiteren, iemand de duvel/duivel aandoen. Iemand het bloed onder de nagels vandaan halen. Jennen, judassen, koeieneren, negeren. Uit: Van Dale, hedendaags Nederlands.

Of wordt omschreven als: langdurig lichamelijk en/of psychisch geweld van een persoon of groep tegen een enkeling die niet in staat is zich te verweren. Er is sprake van een ongelijke machtsstrijd (Hasselaar, de Muynck, 1999).

Deelvraag A.1 -

Hoe signaleren leerkrachten pestgedrag?

De leerkrachten van de onderbouw (7) gaven aan op de volgende manieren het pestgedrag te signaleren:

- Uit : observatie (7x), horen; via kinderen (7x), horen; via leerkracht (7x), horen; via ouders (7x), anders, namelijk gevoelsmatig (1x)

De leerkrachten van de middenbouw (12) gaven aan op de volgende manier pestgedrag te signaleren:

- Uit: observatie (9x), horen; via kinderen (12x), horen; via leerkracht (5x), horen; via ouders (12x)

De leerkrachten van de bovenbouw (6) gaven aan op de volgende manier pestgedrag te signaleren:

- Uit: observatie (6x), horen; via kinderen (4x), horen; via leerkrachten (4x), horen; via ouders (4x), anders, namelijk via de overblijf-invullijsten (1x)

Samengevat:

In de onderbouw signaleren alle leerkrachten via horen van kinderen, via horen van andere leerkrachten, via horen van ouders en uit observatie (100%), over pestgedrag. Eén leerkracht voegt toe dat zij 'op gevoel' signaleert (14 %).

In de middenbouw signaleert 75 % uit observatie, 100 % door horen via kinderen en ouders, 42 % door horen via leerkracht.

In de bovenbouw signaleert 100% uit observatie, 67 % door horen via leerkrachten, kinderen en ouders, 17 % anders, namelijk uit 'overblijf-invullijsten'.

Deelvraag A.2 -

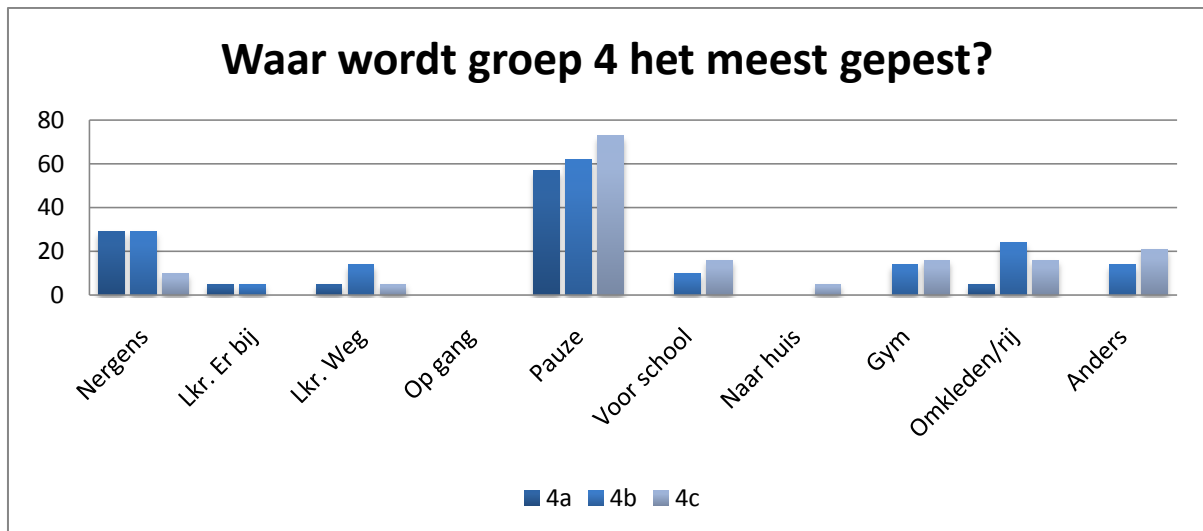
Waar worden de kinderen van onze school het meest gepest?

In de **groepen 1, 2 en 3** wordt (door middel van de uitslag van de vragenlijst voor leerlingen van de groepen 1, 2 en 3, ingevuld door groepsleerkracht) het volgende weergegeven:

- Het meest wordt gepest tijdens het buiten spelen.
- Momenten: In de pauzes en tijdens de overblijf.
- Waar? Bij het speelhuisje, op de glijbaan, bij het voetbalveld, tijdens de kring, tijdens het binnen spelen in de bouwhoek.

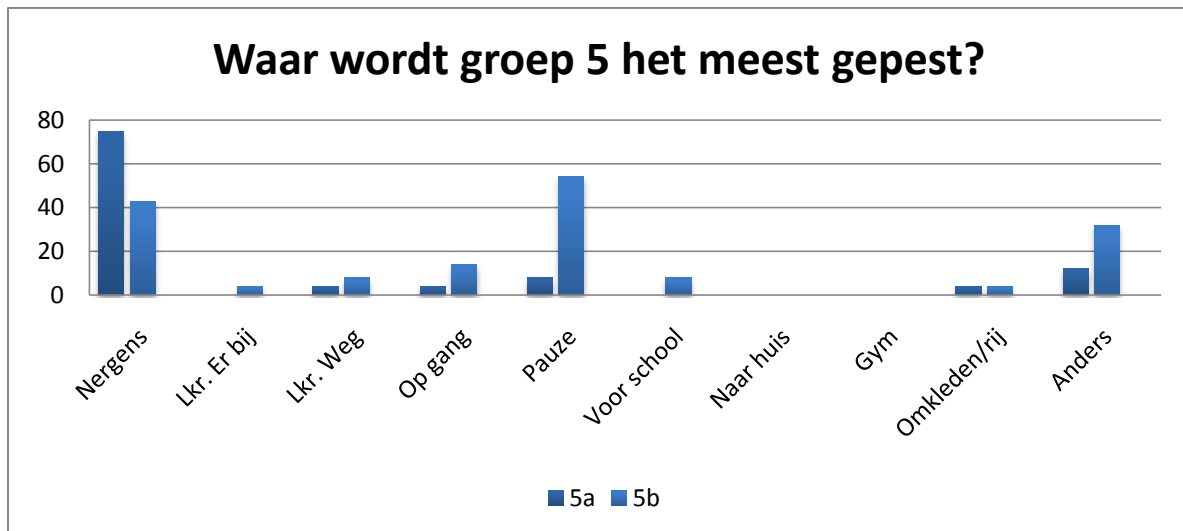
In de verslaglegging van de verkregen informatie van de groepen 4 tot en met 8, hebben de groepen willekeurig een a,b of c gekregen. Er kan bij mij navraag gedaan worden welke groep, welke letter heeft.

In de groepen 4 wordt door de leerlingen (uit de vragenlijst voor de leerlingen van de groepen 4, 5, 6, 7 en 8) het volgende aangegeven:

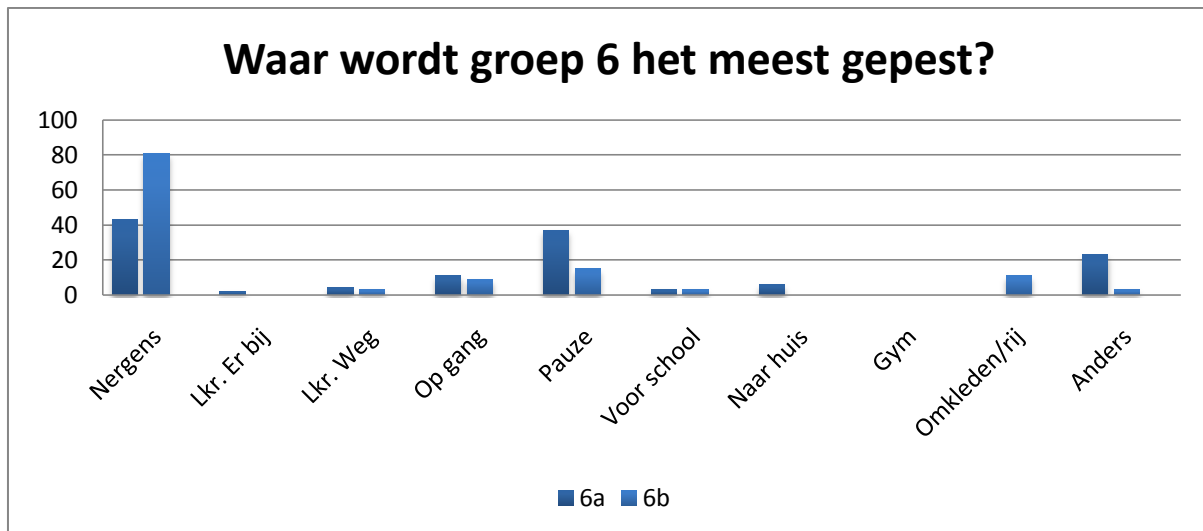
In **groep 4 a** (21 leerlingen), **4 b** (21 leerlingen), **4 c** (19 leerlingen, 1 afwezig) wordt door de leerlingen aangegeven:

	4 a	4 b	4 c
1-Ik word nergens gepest	29 %	29 %	10%
2-Ik word in het lokaal gepest als de juf/meester er bij is	5 %	5%	0%
3-Ik word in het lokaal gepest als de juf/meester even weg is	5 %	14 %	5%
4-Ik word op de gang gepest	0 %	0 %	0%
5-Ik word in de pauze buiten gepest	57 %	62 %	73%
6-Ik word voor schooltijd gepest op het plein	0 %	10 %	16%
7-Ik word gepest als ik van huis naar school ga of omgekeerd	0 %	0 %	5%
8-Ik word tijdens de gymles gepest	0 %	14 %	16%
9-Ik word tijdens het omkleden gepest, of tijdens het lopen in de rij	5 %	24 %	16%
10- word op een andere manier gepest	0 %	14 %	21%

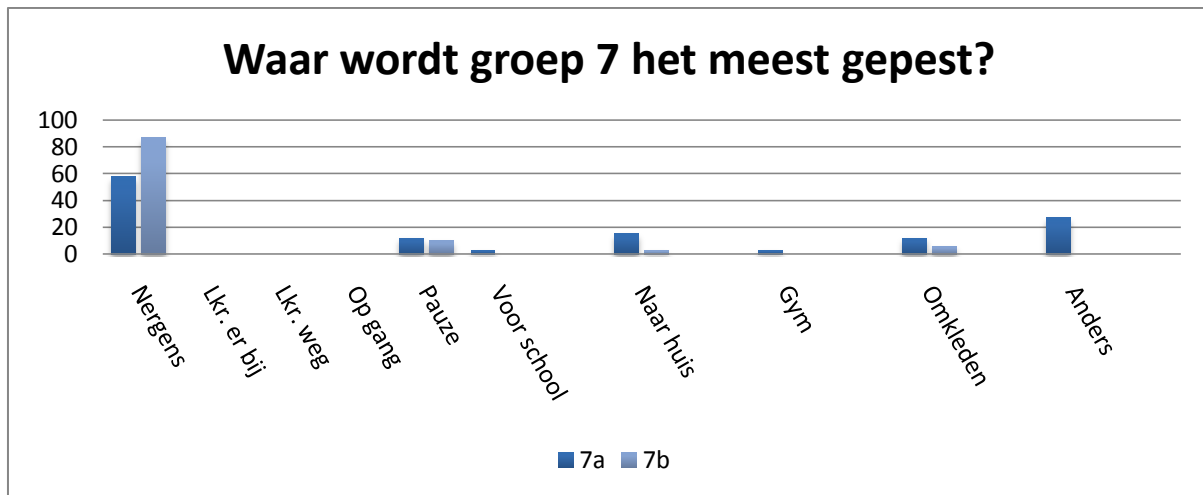
In de **groep 5 a** (28 leerlingen), **5 b** (28 leerlingen) wordt door de leerlingen aangegeven:

	5 a	5 b
1-Ik word nergens gepest	75 %	43 %
2-Ik word in het lokaal gepest als de juf of meester er bij is	0 %	4 %
3-Ik word in het klaslokaal gepest als de juf/meester weg is	4 %	8 %
4-Ik word op de gang gepest	4 %	14 %
5-Ik word in de pauze buiten gepest	8 %	54 %
6-Ik word voor schooltijd gepest op het plein	0 %	8 %
7-Ik word gepest als ik van huis naar school ga of andersom	0 %	0 %
8-Ik word tijdens de gymles gepest	0 %	0 %
9-Ik word tijdens het omkleden gepest, of tijdens het lopen in de rij	4 %	4 %
10- word op een andere manier gepest	12 %	32 %

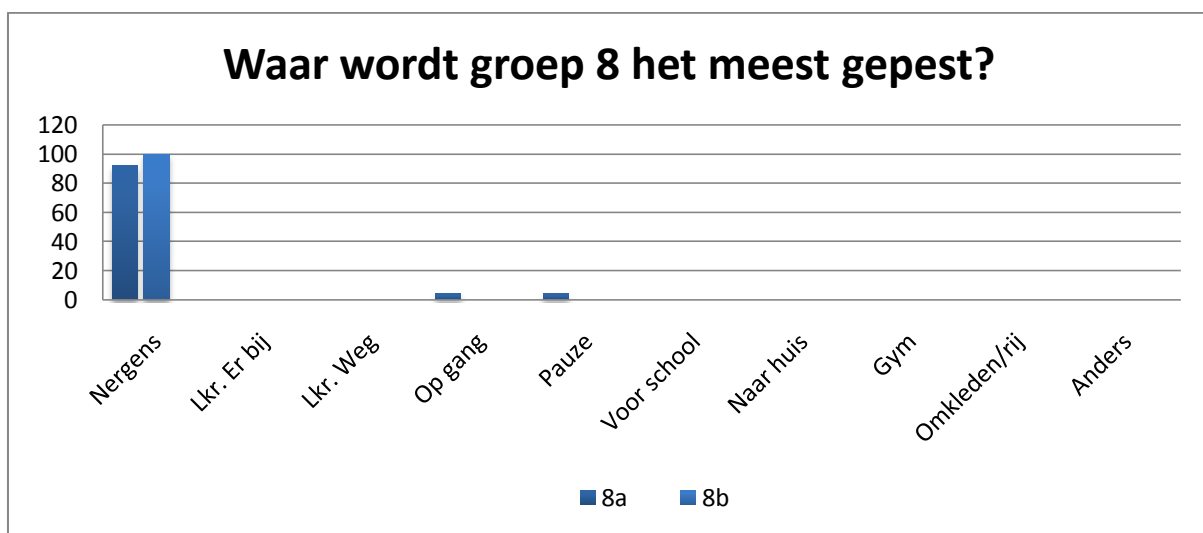
In de **groep 6 a** (35 leerlingen), **6 b** (32 leerlingen) wordt door de leerlingen aangegeven:

	6a	6 b
1-Ik word nergens gepest	43 %	81 %
2-Ik word gepest als de juf/ meester er bij is	2 %	0 %
3-Ik word gepest als de juf even weg	4 %	3 %
4-Ik word op de gang gepest	11 %	9 %
5-Ik word in de pauze buiten gepest	37 %	15 %
6-Ik word gepest voor schooltijd op het plein	3 %	3 %
7-Ik word gepest als ik van huis naar school ga of andersom	6 %	0 %
8-Ik word tijdens de gymles gepest	0 %	0 %
9-Ik word tijdens het omkleden gepest, of het lopen in de rij	0 %	11 %
10- word op een andere manier gepest (broertje, zusje, in de buurt, in de straat)	23 %	3 %

In de **groep 7 a** (33 leerlingen), **7 b** (31 leerlingen) wordt door de leerlingen aangegeven:

	7a	7 b
1-Ik word nergens gepest	58 %	87 %
5-Ik word in de pauze buiten gepest	12 %	10 %
6-Ik word voor schooltijd op het plein gepest	3 %	0 %
7-Ik word gepest als ik van huis naar school ga of andersom	15 %	3 %
8-Ik word tijdens de gymles gepest, in de gymzaal	3 %	0 %
9-Ik word tijdens het omkleden in de kleedkamer gepest	12 %	6 %
10- word op een andere manier gepest (afgewezen tijdens spel, gepest thuis, onderweg vanaf B.S.O naar huis).	27 %	0 %

In **groep 8 a** (28 leerlingen), **8 b** (28 leerlingen) wordt door de leerlingen (uit enquête) het volgende aangegeven:

	8a	8b
1-Ik word nergens gepest	92 %	100 %
4-Ik word op de gang gepest	4 %	0 %
5-Ik word in de pauze buiten gepest	4 %	0 %

De leerkrachten geven vanuit hun enquête weer dat op bepaalde momenten en in bepaalde situaties pestgedrag meer voorkomt:

OB

Tijdens het binnen spelen	1x	Tijdens het buiten spelen	5x
Bij bepaald leerkrachtgedrag	5x	Op een bepaalde leeftijd	3x
In een bepaalde thuissituatie	4x	Bij bepaald groepsgedrag	4x
Anders, namelijk: Er opvallend anders uit zien, ruiken of zich gedragen			2x
Overblijven			1x
Hectische periodes, door vermoeidheid			1x
In geval van mishandeling			2x

MB

Tijdens het binnen spelen	1x	Tijdens het buiten spelen	7x
Bij bepaald leerkrachtgedrag	1x	Op een bepaalde leeftijd	5x
In een bepaalde thuissituatie	1x	Bij bepaald groepsgedrag	6x
Anders, namelijk: Tijdens het overblijven			3x

BB

Tijdens het binnen spelen	1x	Tijdens het buiten spelen	3x
Bij bepaald leerkrachtgedrag (niet direct aanpakken)			2x
Op een bepaalde leeftijd	1x	Anders: Onveilig klimaat	1x
Bij verveling	1x	Bij bepaald groepsgedrag	1x

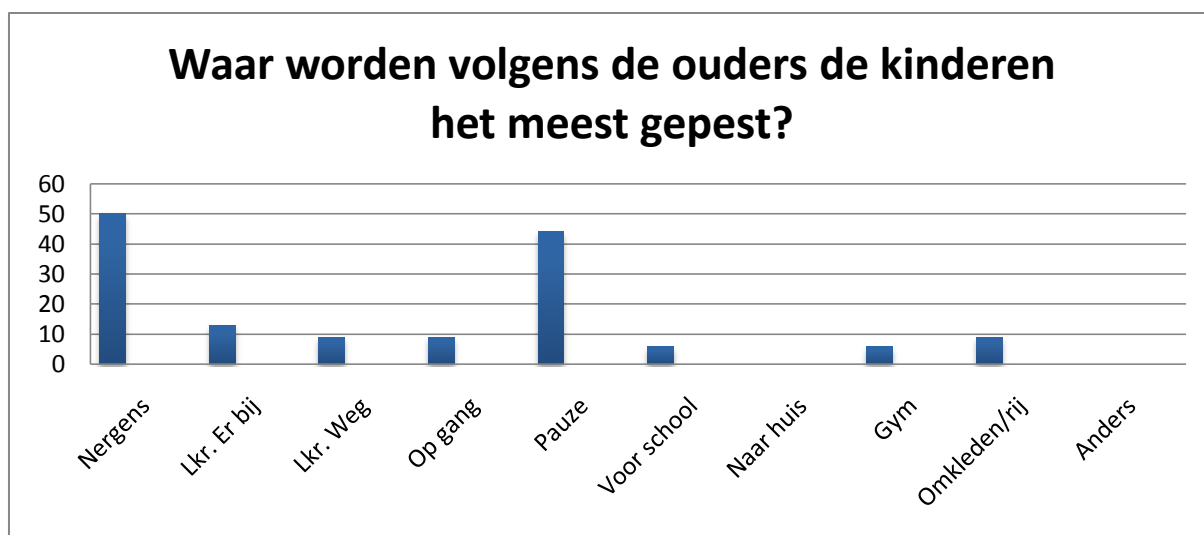
Samengevat:

OB: Pestgedrag komt meer voor tijdens het buiten spelen en door bepaald leerkrachtgedrag.

MB: Pestgedrag komt meer voor tijdens het buiten spelen en door bepaald groepsgedrag.

BB: Pestgedrag komt meer voor tijdens het buiten spelen en door bepaald leerkrachtgedrag.

In alle bouwen vindt men dat pestgedrag tijdens het buiten spelen het meest voorkomt. Verder kan het veroorzaakt worden door leerkrachtgedrag en groepsgedrag.

1-Mijn kind wordt nergens gepest.	50 %
2-Mijn kind wordt in het klaslokaal gepest als de meester of juf er bij is.	13 %
3-Mijn kind wordt in de klas gepest als de meester of juf even weg is.	9 %
4-Mijn kind wordt op de gang gepest.	9 %
5-Mijn kind wordt in de pauze gepest.	44 %
6-Mijn kind wordt gepest voor schooltijd, op het plein.	6 %
7-Mijn kind wordt gepest als het van huis naar school gaat of andersom.	0 %
8-Mijn kind wordt tijdens de gymles, in de gymzaal gepest.	6 %
9-Mijn kind wordt tijdens het omkleden gepest of tijdens het lopen in de rij.	9 %
10-Mijn kind wordt op een andere manier gepest.	0 %
11-Mijn kind wordt tijdens het eten of drinken gepest	3 %

Samengevat:

De ouders geven aan dat de kinderen het meest in de pauzes gepest worden.

Hoe gaan de leerlingen om met pestgedrag op school?**OB**

De leerlingen vertellen het probleem aan de leerkracht. Soms zijn de kinderen gefrustreerd omdat ze het probleem niet zelf op kunnen lossen. Kinderen verwoorden zelf wat er gebeurd is. Leerkrachten bespreken plaag- en pestproblemen in de kring. Voorvallen worden veel besproken in de klas. Vooral dat kinderen het moeten melden als er iets is en dat dit echt geen klikken is!

MB

De leerlingen staan open voor elkaar, ze bespreken wat er gebeurd is en willen het graag weer goed maken. Ze waarschuwen vaak meteen de leerkracht als ze het pestprobleem niet zelf kunnen oplossen. Vaak zitten de kinderen vol goede ideeën over 'hoe het verder moet'. De kinderen vertellen het pestprobleem bijna altijd aan hun ouders. Regelmatig zit het probleem tussen plagen en pesten in.

BB

Ze keuren pestgedrag af. Zeker in de bovenbouw veranderen de sociale interacties. De kinderen proberen elkaar te helpen en te corrigeren. Ze spreken elkaar op foutief gedrag aan. De leerlingen bespreken problemen met de leerkracht.

Hoe gaan ouders om met pestgedrag op school? (uit enquête leerkrachten)**OB**

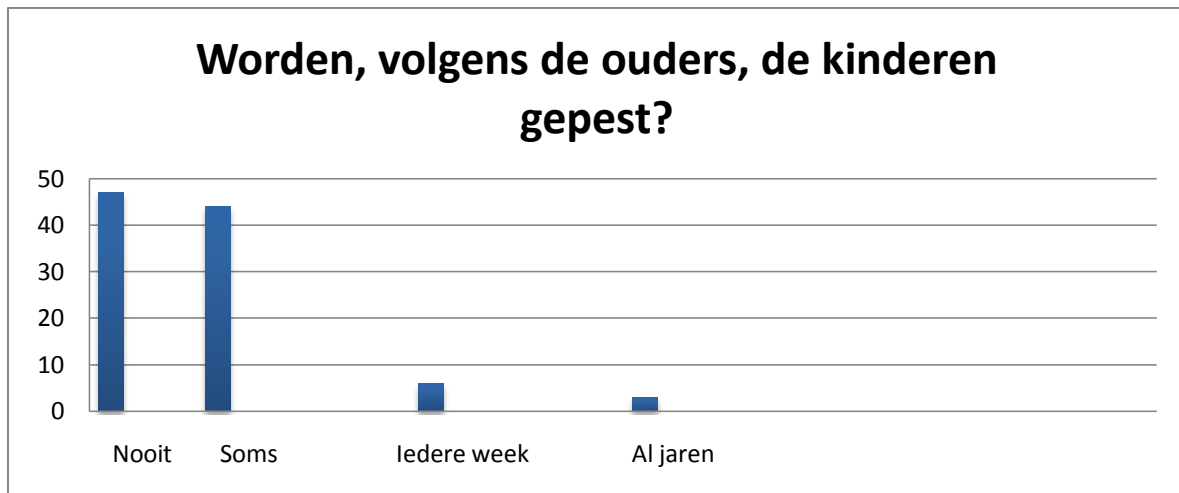
Melden het, vragen of de leerkracht het ook heeft opgemerkt. Sommige ouders hebben er moeite mee als ze op gedrag van hun kind aangesproken worden. Sommige ouders ervaren het als positief als ze door de leerkracht aangesproken worden op het gedrag van hun kind.

MB

Ouders willen graag weten wat er aan de hand is en wat er aan gedaan wordt. Spreken de leerkracht hier op aan. Willen incidenteel zelf op de pester afgaan en maatregelen nemen, meestal in samenwerking met de leerkracht. Sommige ouders werden emotioneel maar stonden open voor het nemen van initiatieven om bijvoorbeeld vriendjes thuis uit te nodigen. Ouders willen graag helpen, iets aan het probleem doen. Zij willen door middel van gesprek er samen uitkomen.

BB

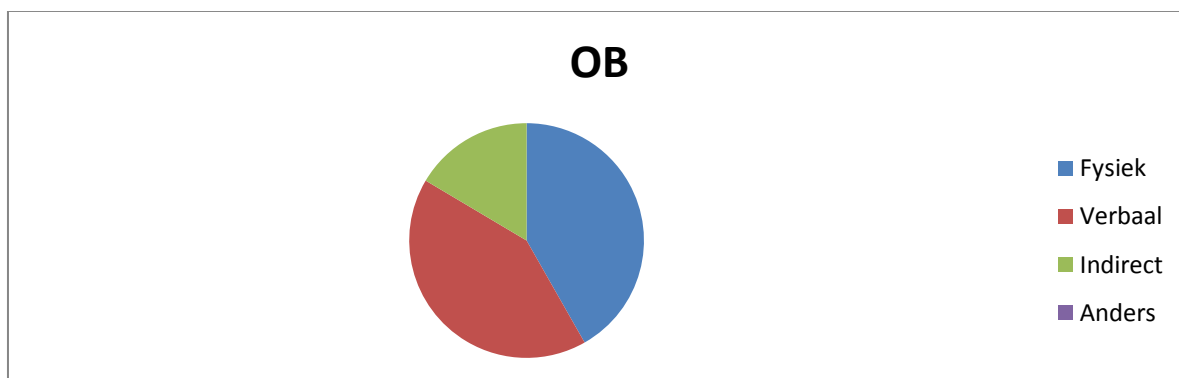
Kunnen impulsief reageren of directief als het hun eigen kind aan gaat. Ouders informeren bij de leerkracht als ze een vermoeden hebben dat hun kind gepest wordt, zij vragen de leerkracht alert te zijn op pestgedrag.

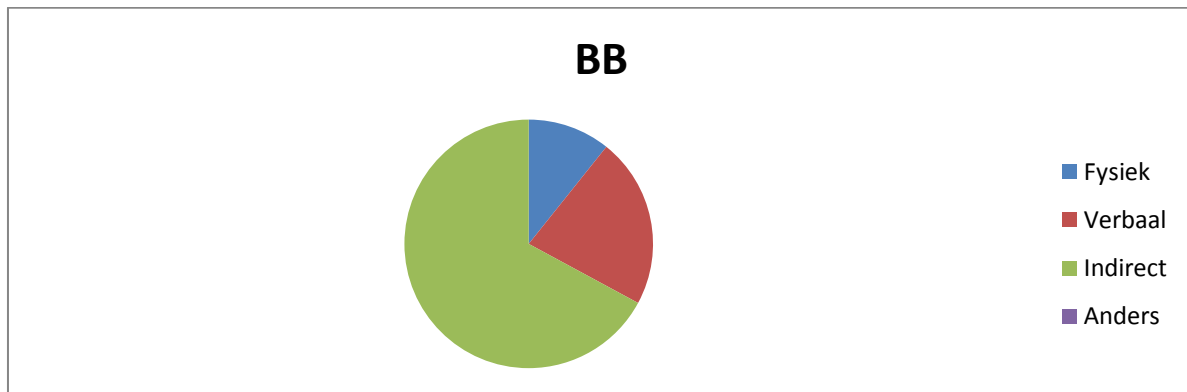
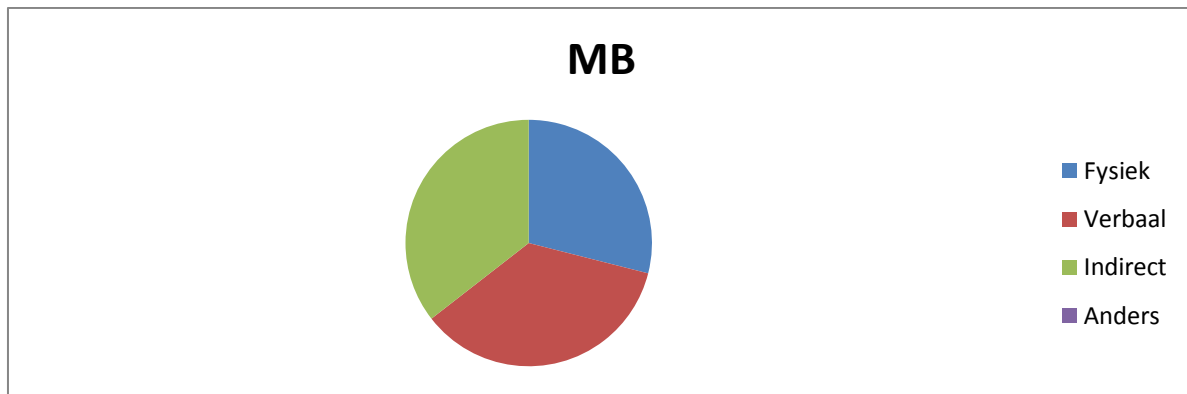

1-Mijn kind wordt nooit gepest	47 %
2-Mijn kind wordt soms gepest	44 %
3-Mijn kind wordt iedere week gepest	6 %
4-Mijn kind wordt iedere dag gepest	0 %
5-Mijn kind wordt al jaren veel gepest	3 %

Deelvraag A.3 -

Welke vormen van pestgedrag komen er bij jou in de groep voor?

Gegevens vanuit enquête leerkrachten:

	Fysiek geweld		Verbaal geweld		Indirect/emotioneel		Anders
OB	5 x	71 %	5 x	71 %	2 x	28 %	0 %
MB	8 x	72 %	10 x	90 %	6 x	55 %	0 %
BB	1 x	16 %	2 x	33 %	6 x	100 %	0 %

Samengevat:

In OB en MB komt fysiek en verbaal geweld het meest voor, gevolgd door indirect/emotioneel geweld in de MB en BB. Fysiek geweld neemt af van de OB naar de BB. Indirect/ emotioneel geweld (buitensluiten wordt o.a. aangegeven) neemt toe van de OB naar de BB.

Daar waar de leerkrachten aan kunnen geven welke vormen van pestgedrag *bij ons op school* voorkomen wordt hieraan toegevoegd (door 3 leerkrachten bij het item 'anders'), geweld via msn.

Deelvraag A.4 -

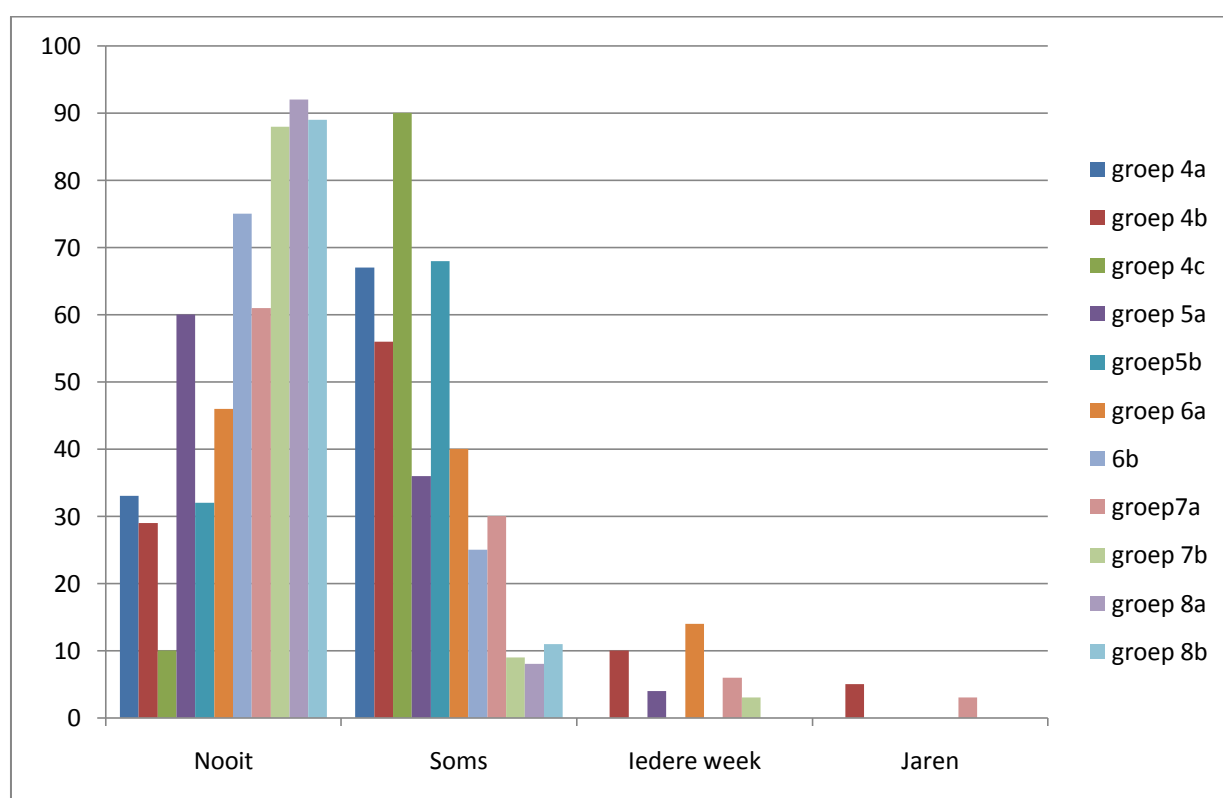
In welke bouw komt pestgedrag het meest voor of komt het in alle lagen even veel voor?

Groepen 1 en 2:

Er wordt 1 kind aangegeven dat gepest wordt 0.8 %

Groepen 3:

Er wordt 1 kind aangegeven dat gepest wordt (73 leerlingen) 1.4 %

Groepen 4 a, 4 b, 4 c (bij allen, vanaf groep 4, komt de informatie uit de leerling-enquête):

	4 a	4 b	4 c
Ik word nooit gepest	33 %	29 %	10%
Ik word soms gepest	67 %	56 %	90%
Ik word iedere week gepest		10 %	
Ik word al jaren gepest		5 %	

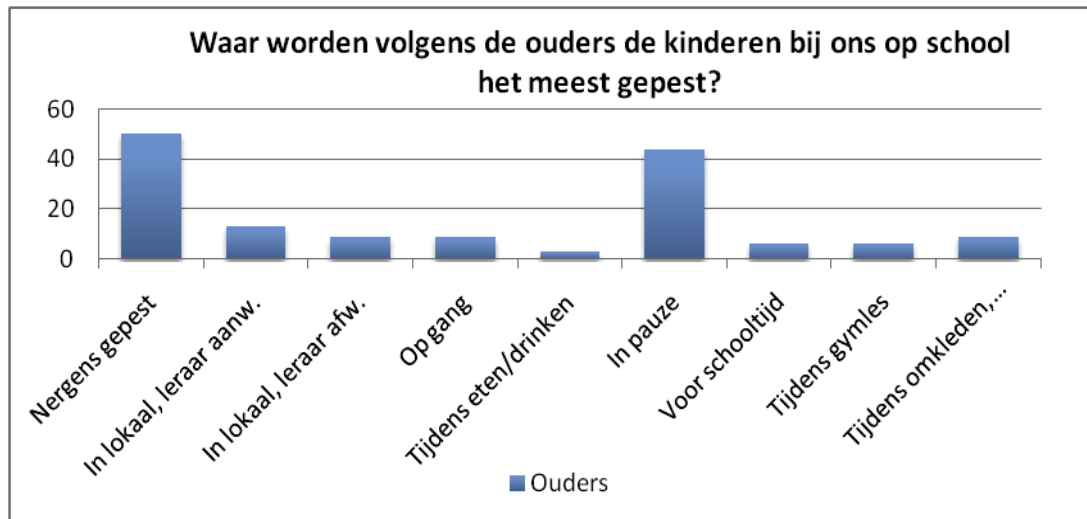
Groepen 5 a, 5 b:	5 a	5 b
Ik word nooit gepest	60 %	32 %
Ik word soms gepest	36 %	68 %
Ik word iedere week gepest	4 %	
Groepen 6 a, 6 b:	6 a	6 b
Ik word nooit gepest	46 %	75 %
Ik word soms gepest	40 %	25 %
Ik word iedere week gepest	14 %	
Groepen 7 a, 7 b:	7 a	7 b
Ik word nooit gepest	61 %	88%
Ik word soms gepest	30 %	9 %
Ik word iedere week gepest	6 %	3 %
Ik word al jaren veel gepest	3 %	
Groepen 8 a, 8 b:	8 a	8 b
Ik word nooit gepest	92 %	89 %
Ik word soms gepest	8 %	11 %

Samenvatting naar aanleiding van vragenlijst over pesten bij leerlingen:

In de onderbouw en groepen 3 wordt nauwelijks gepest (2 kinderen)

In de groepen 4 geven	2 kinderen aan wekelijks gepest te worden
In de groepen 4 geeft	1 kind aan langdurig gepest te worden.
In de groepen 5 heeft	1 kind iedere week gepest te worden
In de groepen 6 geven	5 kinderen aan iedere week gepest te worden
In de groepen 7 geven	3 kinderen aan iedere week gepest te worden.
In de groepen 7 geeft	1 kind aan al jaren lang gepest te worden.
In de groepen 8 geeft	geen één kind aan voor langere tijd gepest te worden

Conclusie: In de groepen 6 en 7 werd er het meest aangegeven dat er gepest werd (5 kinderen uit groep 6 en 4 kinderen uit groep 7). Deze groepen vallen onder de bovenbouw. In de groepen 4 geven 2 kinderen aan wekelijks gepest te worden en 1 kind geeft aan langdurig gepest te worden. Deze groepen vallen onder de middenbouw.

Mijn kind wordt nergens gepest	50 %
Mijn kind wordt in het klaslokaal gepest als de juf of meester er bij	13 %
Mijn kind wordt in het klaslokaal gepest als de juf of meester even weg is	9 %
Mijn kind wordt op de gang gepest	9 %
Mijn kind wordt tijdens het eten of drinken gepest	3 %
Mijn kind wordt in de pauze gepest (ook de overblijf wordt aangegeven)	44 %
Mijn kind wordt gepest voor schooltijd, op het plein	6 %
Mijn kind wordt tijdens de gymles gepest	6 %
Mijn kind wordt tijdens het omkleden gepest, of tijdens het lopen in de rij	9 %

Deelvraag A.5 -

Hoeveel kinderen hebben last van pestgedrag op onze school?

Op de gehele school voelden op het moment van afname van het onderzoek 15 kinderen zich gepest. Procentueel is dit 3 % van ons leerlingenaantal.

Het landelijke gemiddelde ligt op 3 leerlingen per groep (www.pestweb.nl, 26-01-2010).

Gemiddeld gaven de leerkrachten de volgende verwachtingen ten aanzien van het aantal verwachte kinderen binnen hun groep die gepest worden:

Groepen 1 / 2:

Geen leerlingen	3x (42 %)	1 à 2 leerlingen	4x (58 %)	3 à 5 leerlingen
Groepen 3, 4, 5	2x (18 %)		7x (64 %)	2x (18 %)
Groepen 6, 7, 8			4x (80 %)	1x (20 %)

Conclusie:

De voorspellingen van het aantal gepeste leerlingen ligt bij de leerkrachten hoger dan het werkelijke aantal gepeste leerlingen op het moment van afname van het onderzoek. Het aantal gepeste leerlingen op onze school ligt onder het landelijk gemiddelde.

Vervolg:

Ik ga met de leerkracht van de gepeste leerlingen en/of met de leerlingen die gepest worden zelf een gesprek aan, om meer te weten te komen over de peestsituatie bij betreffend kind. Ik heb gesprekken gevoerd met 1 leerkracht van groep 1 / 2, met 2 leerkrachten van groepen 4 en met 2 leerlingen uit de groepen 4, met 1 leerkracht van groep 5, met 1 leerkracht van groep 6 en met 2 leerlingen uit groep 6 en met 1 leerkracht uit groep 7.

Hieruit kwamen de volgende gegevens:

Uit gesprek met leerkracht van groep 1 / 2:

In de vragenlijst voor de ouders werd aangegeven dat dit kind wekelijks gepest werd. Uit gesprek met de leerkracht blijkt dat het beter gaat met de leerling. Er volgt nog een gesprek met de ouders. Het pestgedrag is onder controle en via gesprek en observatie wordt in de gaten gehouden hoe het kind zo goed mogelijk begeleid kan worden.

Groep 4, 2 leerlingen. Leerling 1: Gaf in de vragenlijst over pesten aan dat ze al jaren veel gepest wordt. Uit het gesprek dat ik met dit kind hield kwam naar voren dat het nu niet meer gepest. Dit kwam vorig jaar meer voor. Toen had het kind last van: verbaal geweld en uitsluiting. Het kind heeft de volgende ideeën wat leerkrachten kunnen doen bij pestgedrag: time-out geven buiten de klas, de pester zich in laten leven in de gepeste. Nabespreken van de speel pauze. Praten over het pesten. Jaarlijks aan kinderen vragen of ze zich gepest voelen, door wie en waar(vragenlijst of op computer). Ik werd vroeger geplaagd op plekje waar juffen en meesters het niet zien (hoekje voetbalveld, naast/achter het schuurtje)

Leerling 2:

Gaf aan al een aantal weken gepest te worden. Eerder had het hier geen last van. Het kind geeft aan last te hebben van: Verbaal geweld en uitsluiting. Het kind geeft aan het fijn te vinden over het pesten te praten, in de groep, met de leerkracht of met een buitenstaander. Naar aanleiding van het gesprek maak ik een afspraak met de leerkracht over hoe er verder gewerkt kan worden aan dit pestprobleem.

Groep 5, leerling 1. Deze leerling gaf aan wekelijks gepest te worden.

Uit het gesprek komt naar voren dat het kind last heeft van verbaal geweld. De pester zit niet in de eigen groep maar in groep 8.

In overleg met leerkracht zijn er afspraken gemaakt. De leerkracht plande een gesprek met de ouder. Maar het liep anders dan we dachten. Het pesten viel mee. Er bleken twee dingen door elkaar te lopen; het thuis gepest worden en het op school gepest worden. Dit schepte verwarring voor ons als leerkrachten/begeleiders van het kind. Hierover schrijf ik meer in het laatste hoofdstuk (feedback). Leerling geeft aan de volgende ideeën tegen pesten aan: praten met de pester. Een vragenlijst invullen om aan te geven dat je wel/niet gepest wordt, vindt ze ook fijn. Verder geeft het kind aan dat het nu weet dat het altijd alles aan de meester mag en kan vertellen en dat het ook erg belangrijk is om alles thuis te vertellen.

Uit gesprek met de leerkracht van groep 6 blijkt dat de leerkracht verbaasd is over het gepest worden van de 5 kinderen die dit zelf aangegeven hebben. De leerkracht geeft aan het prettig te vinden als ik met twee van deze kinderen een verdiepend gesprek houd over het gepest worden. We maken een afspraak. Zie verslag leerling 1.

Groep 6, leerling 1. Deze leerling gaf aan iedere week gepest te worden.

Wordt nu soms nog gepest. Maar het is eigenlijk al weer opgelost. Het kind had last van: het kapot maken van eigendommen, uitgedaagd worden door kinderen van groep 7. Het kind heeft de volgende ideeën wat leerkrachten kunnen doen bij pestgedrag: Beter opletten op het schoolplein. Vooral in het hoekje bij het voetbalveld. Een leerkracht bij het voetbalveld laten staan. Nabespreken van speelmoment. Straf geven. Bijvoorbeeld zinnen overschrijven. Jaarlijks een vragenlijst invullen vindt dit kind een goed idee of op de computer verwerken.

Groep 6, leerling 2. Deze leerling gaf aan sinds enige weken gepest te worden.

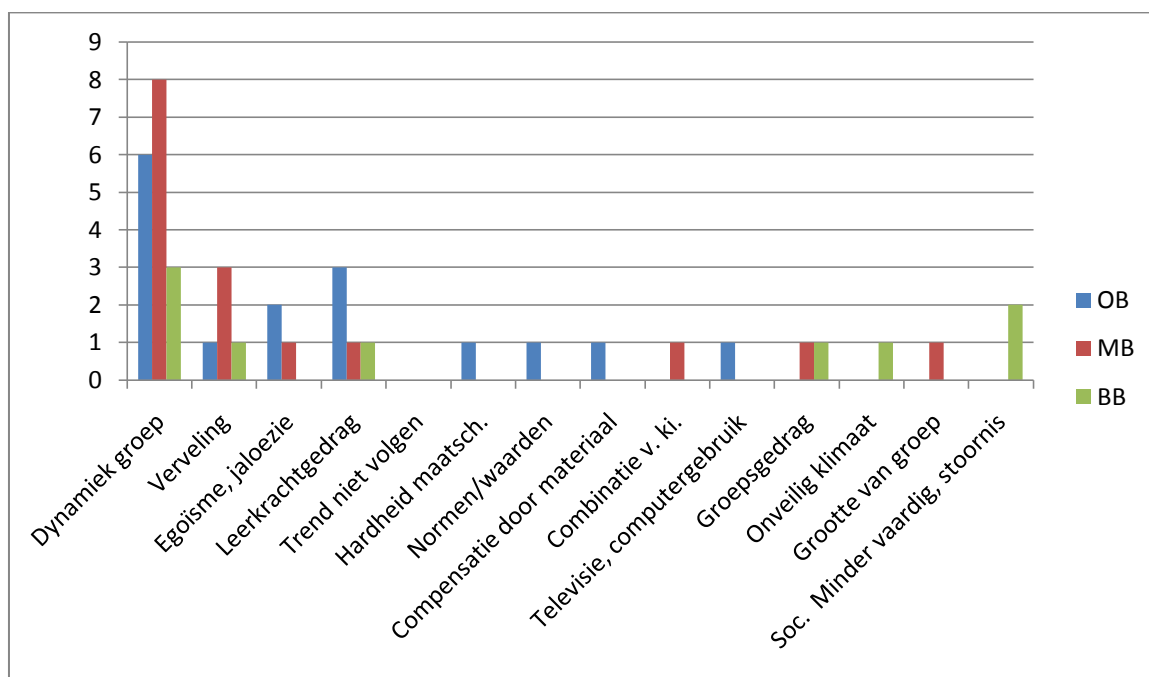
Wordt nog steeds gepest. Vraagt zelf om begeleiding. Heeft last van verbaal geweld en indirect geweld. Het kind geeft aan hulpmaatjes te hebben maar vindt het heel vervelend dat het pesten niet stopt. Overleg met eigen leerkracht. Gesprek plannen met pester. Gepeste maakt tekening over pestsituatie en hoe ze zich voelt. Met deze tekening ga ik het gesprek aan met de pester. Op deze manier probeer ik dat de pester zich inleeft in de gevoelens van de gepeste. Na het gesprek volgt een vervolggesprek (na twee weken). De pester gaat zich richten op de positieve kanten van de gepeste, gaat complimenten geven, en gaat de gepeste helpen in werksituaties. Hierna volgt een nagesprek met leerkracht van deze leerling.

Groep 7, 2 leerlingen

Beide leerlingen geven aan last te hebben van pesten. Deze kinderen worden buiten school professioneel begeleid. Binnen de groep wordt er door de leerkracht veel aandacht besteed aan het oefenen van sociale vaardigheden. De leerkracht heeft aandacht voor de kinderen die zich gepest voelen en is via de ouders van hun situatie op de hoogte.

Deelvraag A.6 -

Wat kan de oorzaak zijn van pestgedrag op onze school?

Vanuit de enquête die de leerkrachten ingevuld hebben kwam het volgende naar voren:

OB	Dynamiek groep	4x	Egoïsme	1x	Verveling	1x
	Leerkrachtgedrag	3x	Anders:	ki. die niet meedoen aan trend		1x
	Hardheid maatschappij	1x	normen/waarden			1x
	Veel ouders werken beiden, aandacht kind gecompenseerd door materiaal					1x
	televisie- en computergebruik					1x
MB	Dynamiek groep	8x			Verveling	3x
	Anders, namelijk door het aantal leerlingen in een groep					1x
	Door de combinatie van kinderen, soms versterken kinderen een proces					1x
	Door bepaald groepsgedrag, leiders die de baas willen zijn					1x
	Jaloezie					1x
BB	Dynamiek groep	1x			Verveling	1x
	Bij bepaald leerkrachtgedrag					1x
	Bij bepaald groepsgedrag					1x

Conclusie leerkrachten:

Als oorzaak van het pestgedrag wordt het meest gezocht in de *dynamiek van de groep, in verveling en in leerkrachtgedrag*.

Vanuit de verdiepende vragenlijst voor ouders is als oorzaak voor pestgedrag het volgende naar voren gekomen:

- Kinderen die zich anders gedragen, zich anders kleden of er anders uit zien.
- Minder weerbaar zijn (gepeste), onzekerheid bij zowel pester als gepeste.
- Minder goede signalering van pestgedrag door de school.
- Kinderen die elkaar uitdagen.
- Pestgedrag ligt niet alleen aan de school. Maar ligt ook bij de ouders. Kinderen leren gedrag niet vanzelf. Ouders moeten hier op aangesproken worden.
- De groepsdynamiek, de zogenaamde 'pikorde in de klas'
- Het niet voldoende aandacht besteden aan het oplossen van pestgedrag.

Conclusie ouders:

Een oorzaak voor pestgedrag zou kunnen liggen in het zich anders gedragen, het zich anders kleden van kinderen, het minder weerbaar zijn, onzekerheid, uitdaging, *minder goede signalering* of minder aandacht voor het oplossen van pestproblematiek, de groepsdynamiek.

Zowel leerkrachten als ouders geven groepsdynamiek aan.

Deelvraag A.7-

Welke vormen van pestgedrag bestaan er volgens de literatuur?

Volgens de literatuur bestaan de volgende pestgedragingen:

- Treiteren, belachelijk maken, kleineren, bespotten, uitschelden, koeieneren.
- Bedreigen.
- Van de groep buitensluiten, negeren van behoeften, tot zondebok maken.
- Slaan, duwen, knijpen, met voorwerpen bekogelen.
- Spullen verstoppen, afpakken of beschadigen.
- Cyberpesten

(Krowatschek & Krowatschek, 2008).

Deelvraag B.1 -

Hoe kunnen we pestgedrag voorkomen op onze school?

Als pesten voorkomt is het noodzaak dat ouders en leerkrachten hier tegen optreden. Eigenlijk moeten we zelfs proberen te zorgen dat een voedingsbodem waarop pesten gedijt

zo klein mogelijk wordt gemaakt. Belangrijk hierbij is het *weerbaar maken van het kind*. Voorwaarden hiervoor zijn:

- een positief zelfbeeld hebben ([www. Posicom. nl](http://www.Posicom.nl) - Een positief zelfbeeld aanleren)
- het hebben van goede sociale vaardigheden

Kinderen die een positief zelfbeeld hebben aanvaarden zichzelf zoals ze zijn. Ze kennen hun sterke en zwakke kanten. Ze voelen zich waardevol. Om een positief zelfbeeld op te kunnen bouwen is het belangrijk dat er aandacht voor het kind is. Begrip, medeleven zijn voorwaarden om jezelf te durven geven. Als je problemen bespreekbaar durft te maken, hoef je er niet alleen mee te zitten (Hassenaar, de Muynck, 1999)

Om werkelijk te kunnen zien wat een kind nodig heeft is het van belang het kind goed te observeren (Hassenaar, de Muynck, 1999). Vragen die je je als leerkracht kunt stellen zijn: welk karakter heeft het kind? Waar is hij/zij op gericht? Wat houdt hem/haar bezig? Welke dingen doet hij/zij graag? Wat gaat hem/haar goed af en wat kost meer moeite? Hoe gaat hij/zij met anderen om? Kan hij/zij taken uitvoeren? Hoe beoordeelt hij/zij zichzelf? Het is niet altijd gemakkelijk deze antwoorden uit je observatie te vinden. Daarom is het noodzakelijk goed te kunnen communiceren met het kind. Ook voor ouders is het belangrijk te weten wat er in het hoofd van hun kind speelt. Een gesprekje voor het naar bed gaan geeft hier een goede gelegenheid toe. Door regelmatig gesprekken te voeren over dingen die het kind bezig houden komt de ouder/ de leerkracht meer over het kind te weten (Jeninga, 2005). Waardoor zij elkaar beter aan kunnen voelen. Hier kan tijdens gesprekken op ingespeeld worden. Ook zal regelmatig waardering uitgesproken kunnen worden door in te gaan op positief gedrag dat een kind vertoont. Door als ouder en leerkracht positief gedrag te verwachten, voelen kinderen zich gewaardeerd in wat de doen en kunnen (Jeninga, 2005). Een kind kan leren en ontdekken wat hij/zij al kan en welke dingen nog moeilijk zijn voor hem/haar. Begrip en geduld zijn van groot belang voor de groei in het zelfvertrouwen voor het kind.

Kinderen kunnen oefenen in sociale vaardigheden (durven kennismaken met iemand, iets durven vragen, naar anderen luisteren, nee zeggen, kritiek geven en krijgen, gevoelens uiten, complimenten geven en krijgen, invoelen wat de ander bezighoudt).

We moeten kinderen een veilige situatie bieden waarin ze zich durven ontwikkelen in het opkomen voor zichzelf. Kinderen moeten de ruimte krijgen om iets te oefenen en leren van hun fouten (een foutje moet kunnen). Zorg verder voor een tolerante sfeer in de groep. Iedereen mag er zijn! (Klungers, 2007)

Voor sommige kinderen is het moeilijk sociaal gedrag over te nemen. Voor hen moet hier bewuster aandacht aan besteed worden. Hierbij is het belangrijk het kind zo concreet mogelijk te benoemen wat er van hem/haar verwacht wordt.

Laat kinderen zelf initiatief nemen en eigen keuzes maken (Hasselaar, de Muynck, 1999),

Soms kan het nodig zijn extra hulp in te zetten buiten school door middel van een sociale vaardigheidstraining en/of hulp van de psycholoog.

Pak de pester aan. De pester heeft ook een probleem, al heeft de pester regelmatig het idee dat het probleem bij de gepeste ligt. Vaak wordt aan de gepeste het gevoel gegeven dat het probleem bij hem/haar zelf ligt. Dit is juist niet zo! Pesten is een groepsprobleem en verder vooral een probleem van de pester. Sommige pesters kunnen zich moeilijk inleven in de gevoelens van andere mensen. Soms ontbreekt een goede voorbeeldfunctie hiervoor. Het

kan ook zo zijn dat een pester geen andere manier weet om aandacht te vragen. De pester is een slachtoffer van zichzelf. Uiteindelijk zullen overige kinderen een hekel krijgen aan de pester. Hierdoor kan de pester in een isolement komen. Naast de gepeste moet de pester dus ook hulp krijgen (Krowatschek & Krowatschek, 2008). Leer het kind inleven in gevoelens voor anderen, begeleid hem/ haar hier in. Leer hem/haar positieve dingen te zeggen. Maak duidelijke afspraken en blijf het kind volgen (zie tips in hoofdstuk 4).

Uit antwoorden vanuit de verdiepende vragenlijst voor ouders kwam het volgende naar voren:

- Regels die nu gelden blijven hanteren en er over praten in de groep
- Ouders stimuleren thuis met hun kinderen te praten over gedrag/pesten en gepest worden.
- Pesten in de kiem smoren, goed observeren wat er gebeurt, hier naar handelen
- Sancties
- Op tijd signaleren, direct reageren en oplossingen zoeken samen met het kind en de pestkoppen.
- Kinderen leren samen te werken, samen iets op te lossen, groepswork, werken in tweetallen.
- Ouders spelen een grote rol. Goede samenwerking tussen ouders en school is noodzaak om pestgedrag te kunnen oplossen. Goed luisteren naar ouders, veel overleg met ouders indien er sprake is van pestgedrag.
- Een duidelijk beleid op school, goed observeren, signalen herkennen, besprekingen in klas

Deelvraag B.2 -

Hoe betrekken we ouders in onze aanpak tegen pesten op school?

Samen zijn we sterk. We hebben onze ouders hard nodig om samen te werken tegen pestgedrag! Pesten aanpakken is in het voordeel van alle betrokkenen; pester, gepeste, de leerkracht, de ouders en de overige kinderen uit de groep. Want pesten verziekt de sfeer en ontwikkelt bij kinderen verkeerde sociale vaardigheden. Goede regels en hulp van ouders is hierbij onontbeerlijk!

Uit de verdiepende vragenlijst van de ouders hebben ouders meegedacht over oplossingen bij de aanpak tegen pestgedrag. De volgende ideeën worden genoemd:

- Het bespreekbaar maken van het pestgedrag, kinderen zich in laten leven in een bepaalde situatie (spiegelen; Hoe zou jij het vinden als...). Consequenties bespreken met slachtoffer en pesters.
- Regels toepassen. Er wordt hierbij gedacht aan een aantal regels die in sommige groepen al gelden zoals: 1- Stop, hou op 2- Naar de juf/meester gaan 3- weggaan uit de situatie.
- Bespreekbaar maken van pestgedrag door een gesprek in kleine groep met juf/meester en of ouder erbij. Kinderen zich laten inleven in gevoelens gepeste.
- In gesprek blijven met het kind. Het kind te steunen (als ouder en leerkracht). Het pestgedrag analyseren/bespreken op oorzaak en gevolg. Door gesprekken te voeren, als ouder, met de leerkracht en vervolggesprekken te plannen waarin het proces gevolgd blijft worden.

- Tien ouders die de verdiepende vragenlijst ingevuld hebben, geven aan de No-Blame-Methode niet te kennen. Ze staan echter open voor deze methode. Ze hebben kunnen lezen over de opzet van deze methode in de bijlage door middel van een samenvatting over deze aanpak. Sommige ouders geven aan graag meer over deze methode te weten te komen.

Deelvraag B.3 -

Welk leerkrachtgedrag kan pesten voorkomen binnen een groepsproces?

- Uit de literatuur komt naar voren dat een leerkracht in staat moet zijn om: Af te stemmen op leerlingen, pedagogisch te handelen, te beschikken over organisatiesensitiviteit, zich aan kunnen passen, stressbestendig te zijn, te kunnen plannen en organiseren, vasthoudend te zijn, flexibel te zijn, te kunnen luisteren, en sensitief te kunnen zijn. (Slooter, 2009).
- Uit de verdiepende vragenlijst voor ouders wordt het volgende aangegeven: Goed kunnen observeren, de gepeste begeleiden, kinderen leren communiceren, een veilig klimaat bieden, spelletjes over pesten aanbieden, rollenspelen uitbeelden, kinderen leren samenwerken, het hebben van gespreksvaardigheden, oplossingsgericht denken, kinderen mee laten beslissen, groepsdynamiek kunnen begeleiden en sturen.
- Goede regels zijn belangrijk om pestgedrag aan te pakken. Een goede sfeer is belangrijk. Lachen met elkaar is gezond. Plezier in het werk, enthousiasme, elkaar ondersteunen als er iets fout gaat, complimenten uitdelen, kortom een fijne werk- en leeromgeving zijn van groot belang!
- **Samengevat:**
Leerkrachten beschikken over een grote hoeveelheid aan sociale vaardigheden (Jeninga, 2008) en weten deze vaardigheden toe te passen in moeilijke situaties, samen met de gepeste, de pester, de ouders, de overige leerlingen en de schoolleiding. Samen dragen we zorg, niet alleen.

Deelvraag C.1 -

Welke methode is het meest effectief voor onze school?

Hier kan ik op dit moment moeilijk een uitspraak over doen. Hier is op school, door mij, nog geen onderzoek naar gedaan. Mijn persoonlijke voorkeur gaat uit naar het gebruik van de No-Blame-Methode. Deze werkt oplossingsgericht. Samen met pester, gepeste, helpers en meelopers wordt er, zonder iemand de schuld van iets te geven, een oplossing gezocht voor het probleem. Kinderen leren zich hierbij in te leven in de gepeste. Dit alles kan alleen plaatshebben vanuit een veilig klimaat.

Deelvraag C.2 -

Hoe kunnen we kinderen die gepest worden begeleiden?

Door het regelmatig voeren van gesprekken met de leerling (apart) en door het voeren van gesprekken met de groep over gedrag (Jeninga, 2005 en 2008), (Klungers, 2007), (www.pestweb.nl)

Door regelmatig het betreffende kind te observeren (Hassenaar, de Muynck, 2007)

Door regelmatig gesprekken te voeren met de ouders van het kind dat gepest wordt (Jeninga, 2005), (Klungers, 2007)

Door (gedrags)regels te bespreken met de groep en als leerkracht goed te gebruiken (goed voorbeeld doet volgen).

Door een wij-gevoel te geven aan je groep.

Door de kinderen sociaal vaardig te maken, zelfvertrouwen te geven en aan te leren.

Door het aanwijzen van een hulpmaatje (een sociaal vaardig kind) voor het gepeste kind.

Door met de groep spelletjes te spelen en samen te lachen (spelen en activiteiten die pestgedrag kunnen voorkomen en bestrijden, deel 2, spelen om te leren samenwerken en communiceren) en door het uitvoeren/voordoen van dramaopdrachten over gedragingen (Krowatschek & Krowatschek, 2008).

Door een sociale vaardigheidstraining in een kleine groep aan te bieden (binnen school of buiten school).

Door het klassenklimaat te onderzoeken en de gegevens te gebruiken voor verbetering van het klassenklimaat (Klungers, 2007).

Door de kinderen het gevoel te geven 'Dat iedereen er toe doet' en dat we samen tegen pesten zijn en hier actie tegen ondernemen (Klungers, 2007)

Uit de verdiepende vragenlijst voor ouders wordt het volgende aangegeven:

- Laat de kinderen zich inleven in het slachtoffer
- Speel groepsspelletjes, speel rollenspelen
- Maak kinderen weerbaar
- Voer gesprekken met de pester en de gepeste
- Voer gesprekken met ouders van gepeste kinderen en de pesters
- Volg een standaard programma zodat iedere leerkracht de problemen op eenzelfde manier aanpakt.
- Groepswerk stimuleren en het in tweetallen werken.

Deelvraag C. 3-

Hoe begeleiden we leerkrachten die te maken hebben met een pester en/of gepeste in zijn/haar groep?

- Leerkrachten die te maken hebben met pestgedrag in de groep en hier zelf niet uit kunnen komen, kunnen hulp zoeken bij de Intern-Begeleider, de vertrouwenspersonen of het SMT. Door middel van gesprek kan duidelijk worden welk probleem speelt. Samen wordt gekeken naar oplossingen voor gepeste, pester, ouders en leerkracht. Er wordt een opzet gemaakt voor het plan van aanpak. Het plan van aanpak wordt uitgevoerd en na twee weken volgt er opnieuw een gesprek met de leerkracht over het pestprobleem. Natuurlijk worden ouders in de aanpak betrokken. De gesprekken met de ouders, de gepeste en de pester worden door de leerkracht uitgevoerd. Indien noodzakelijk kan de Intern-Begeleider, de

vertrouwenspersoon of iemand van het SMT aanwezig zijn bij dit gesprek. Samen dragen we het probleem, de leerkracht en de gepeste niet alleen.

Deelvraag C.4 -

Welke behandelmethodes zijn er om een gepeste binnen een groep of op school te helpen?

Er zijn enorm veel behandelmethodes op het gebied van pesten. Het is voor mij moeilijk een keuze te maken. Toch heb ik een keuze gemaakt. In overleg met school en SMT kan nagegaan worden welke keuzes geschikt zouden kunnen zijn voor onze school.

Mijn keuzes:

[www. Posicom.nl](http://www.Posicom.nl) – Een wij-gevoel

In deze methode vind ik een aantal standpunten waar ik helemaal achter sta. Onder andere het laten ontstaan van een wij-gevoel in de groep en de STOP-methode. Als leerkracht kun je groepsprocessen beïnvloeden, kinderen leren om gesprekken met elkaar te voeren. Ook vind ik het goed in deze methode te lezen dat er aandacht is voor de gepeste maar ook voor de pester. De hele groep is medeverantwoordelijk voor het welzijn van ieder. Dit spreekt me erg aan! Wat ook positief in deze methode naar voren komt is dat ieder mens op elk moment kan besluiten een medemens positief te gaan benaderen en ook om jezelf positief te benaderen. Dus, iedereen kan veranderen, met de goede begeleiding. Dit zijn belangrijke standpunten. Graag wil ik gebruik maken van de standpunten uit deze methode. Elk mens heeft goede eigenschappen, maak hier gebruik van en benoem ze. In deze methode worden goede tips gegeven voor de leerkracht, de ouder, het gepeste kind, de pester en de school als geheel. De methode geeft het gevoel het pesten bespreekbaar maken en samen op te lossen. Een aantal van de standpunten uit deze methode ga ik gebruiken in mijn tips voor de leerkrachten en de school. Ik heb al gebruik gemaakt van de vragenlijsten uit de pesttest van Posicom, bij de start van mijn onderzoek. In hoofdstuk 4 zal ik hier verder over uitweiden.

De No-Blame-Methode

In deze methode wordt aan niemand de schuld gegeven. De methode gaat uit van de kracht van de mens. Straffen vormt vaak een belemmering voor het beëindigen van het pesten en het verergert de situatie van de gepeste. Bovendien kan pestgedrag subtiel zijn en moeilijk waar te nemen. Deze methode geeft meer inzicht in pestgedrag en geeft een manier van oplossen aan waarbij niemand de schuld krijgt van het probleem. De volgende zeven stappen worden uitgevoerd om het pestprobleem op te lossen:

Stap 1:Gesprek met het slachtoffer.

Stap 2:Gesprek met de supportgroep.

Stap 3:Het probleem duidelijk maken.

Stap 4: De verantwoordelijkheden delen.

Stap 5: De supportgroep naar ideeën vragen.

Stap 6:Laat het probleem aan de groep over.

Stap 7: De evaluatie.

Het spreekt me aan dat hier aandacht is voor het samen oplossen van het probleem. De gepeste staat niet alleen, iedereen staat achter hem/haar, iedereen weet waar aan gewerkt gaat worden. Ouders, leerkracht, leerlingen, gepeste en pester zijn allen betrokken in het oplossen van het pesten. Dit vind ik een krachtig instrument. Hier wil ik graag meer van weten. In de toekomst lijkt het me fantastisch een cursus met het team te mogen volgen waarin ons door een coach van de No-Blame-Methode een workshop aangeboden wordt waarin wij allen op deze oplossingsgerichte manier kunnen leren werken. Ik zal hier een aanbeveling over doen in hoofdstuk 4.

De Survivalkit voor leerkrachten

Uit dit boek heb ik gebruik gemaakt van het hoofdstuk 5: Pesten op school. Ook hier wordt veel aandacht geschonken aan het zoeken naar de sterke kanten die een kind heeft. Er wordt aandacht besteed aan het gericht complimenten geven over goede eigenschappen. Er wordt gewerkt vanuit een *oplossingsgerichte manier*. Deze manier van oplossen spreekt mij aan, daarom betrek ik de literatuur uit dit hoofdstuk graag in mijn onderzoek.

De Klassen Klimaat Schaal.

De Klassen Klimaat Schaal is een middel om te onderzoeken hoe het met het klassenklimaat in betreffende groep of school staat. Dit onderzoek wordt uitgevoerd via een computerprogramma. Het programma kost de school 'contributie'. Hier staat tegenover dat het programma advies geeft aan de leerkracht hoe zijn/ haar klimaat er voor staat en wat hij/ zij kan ondernemen om het te verbeteren. Natuurlijk kan er ook voor een andere methode gekozen worden. Ik denk hierbij aan de pesttest van Posicom. Deze kan op papier uitgewerkt worden maar moet dan door iedere leerkracht persoonlijk uitgewerkt worden. Het voordeel van de Klassen Klimaat Schaal is dat er een advies gegeven wordt en alle gegevens van de test bewaard worden (en uitgeprint kunnen worden). Er kan dus een ontwikkeling gevolgd worden als de test vaker afgenomen wordt. Dit ervaar ik als zeer positief. We volgen onze kinderen op onze school in hun cognitieve ontwikkeling door ons leerlingvolgsysteem. Een aanvulling op sociaal-emotioneel gebied zou de Klassen Klimaat Schaal kunnen zijn. Zelf heb ik vorig jaar met de schaal gewerkt (via de opleiding kregen we de mogelijkheid hiertoe) en dit is me goed bevallen. Mijn voorkeur gaat uit naar dit systeem. Ik ben benieuwd wat andere leerkrachten van dit onderzoeksmiddel vinden.

Waarom een keuze voor deze methoden?

Persoonlijk geef ik er de voorkeur aan om op een positieve wijze om te gaan met problemen. Dit wil zeggen dat ik niet uitga van de kwade bedoeling van de persoon maar van een onmacht, een vaardigheid die nog niet voldoende ontwikkeld is. Zelf wil ik graag steeds beter leren volgens de oplossingsgerichte manier te werken. De keuzes die ik gemaakt heb voor deze methoden of onderzoeksmiddelen hebben met oplossingsgericht werken te maken. Ieder mens reageert positiever op het horen van wat al goed gaat en wat nog beter kan worden dan op negatieve berichtgeving (dit is niet goed, jij doet iets niet goed, je mag niet...). Vooral het woord *niet* schijnt averechts te werken. Beter is te benoemen welk gedrag je graag zou zien en als je dit gedrag ziet dit positief belooft. Met deze gedachten in mijn hoofd is mijn keuze op bovengenoemde methoden gevallen. Als ik kijk naar de manier van oplossen van de pestproblematiek heeft de No-Blame methodiek mijn voorkeur. Mede omdat

het team gerichte begeleiding kan krijgen, door middel van een workshop, om de methodiek te leren kennen. Zo kunnen onze neuzen allemaal dezelfde kant op gaan wijzen. Ook kan een coach ons begeleiden in het proces van de zeven stappen. Een persoonlijke begeleiding behoort niet bij de 'Survivalkit voor leerkrachten', wel bij de methode 'Van pesten naar een wij-gevoel'. Deze laatst genoemde methode werkt sterk aan het vergroten van het zelfvertrouwen, het verminderen van faalangst en het sociaal vaardiger worden van leerlingen. Allemaal belangrijke en positieve punten. Goed aan de methode 'Van pesten naar een wij-gevoel' vind ik de stopmethode (Klungers, 2007). Om deze stopmethode uit te voeren zijn geen moeilijke handelingsplannen of observatieformulieren nodig. Het begrip Stop, hou op! Kan in de gehele school ingezet worden. Het is een handig en goed toepasbaar middel. STOP=STOP! En dit geeft duidelijkheid. De methode van Klungers deelt de groep ook op in gepeste, pester, meelopers en zwijgers. Iedereen wordt gezien als medestanders, leerkrachten, ouders, leerlingen en directie. Kortom, iedereen die van doen heeft met de groep. Dit vind ik goed! Samen wordt er iets aan het pesten gedaan. Maar toch vind ik de No-Blame-Methode iets extra's bieden. Leerkrachten maken kennis met de verschillende gesprekstechnieken die bij deze methode horen (de zeven stappen) en 'last but not least', de aanpak is een niet-bestrafende en oplossingsgerichte strategie. Niemand is schuldig, maar iedereen is verantwoordelijk! Hier wil ik voor gaan. Dit vind ik van belang voor zowel de gepeste als de pester. Met deze methode leren leerkrachten problemen effectiever en met meer zelfvertrouwen op te lossen. Als school ondersteunen we met deze methode de sociale ontwikkeling bij onze kinderen. Onze sfeer in school zal hierdoor nog positiever worden. En voor de ouders geeft het een geruststellend gevoel dat pesten op een effectieve, niet beschuldigende, oplossingsgerichte manier aangepakt wordt. Wat willen we nog meer? Deze methode lijkt mij, in combinatie met de waardevolle tips uit de andere methodes, de beste keus!

Deelvraag C.5 -

Welke punten van aanpak komen er uit het pestonderzoek en kunnen concrete handvatten vormen voor de aanpak van pesten op onze school?

Doel: Komen tot een lijst van punten die een leidraad zullen vormen in de aanpak van het pesten op onze school. Aanbevelingen (tips) volgen in het volgende hoofdstuk en in bijlage 7, 8, 9 en 10.

Samengevat:

Op 14 van de 15 deelvragen heb ik in dit hoofdstuk antwoord kunnen geven. Deelvraag 15 zal ik in het volgende hoofdstuk uitwerken. De antwoorden die ik gevonden heb op de overige deelvragen zullen gebruikt worden om aanbevelingen te doen aan de schoolleiding en om een lijst met concrete stappen oftewel handvatten voor de leerkrachten te realiseren. Ik zal proberen dit zo compact mogelijk te doen.

In het hoofdstuk dat hier op volgt zal ik aanbevelingen doen naar de leiding van de school en het team. Mijn bevindingen zal ik kritisch bekijken en de plussen en minnen tegenover elkaar zetten voordat ik een conclusie trek om iets aan te bevelen op het gebied van pesten.

Hoofdstuk 4: Kritische kanttekeningen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zal ik kritische kanttekeningen maken en aanbevelingen doen naar ons team en onze directie. Deze aanbevelingen kunnen, na overleg met team en directie, de concrete handvatten worden, ten aanzien van het omgaan met pestgedrag op onze school. Ook zal ik aanbevelingen doen ten aanzien van vervolgonderzoek op het gebied van pesten. Verder zal ik verslag doen van de gehele opzet en uitwerking van het onderzoek.

Het raamwerk van waaruit ik ging werken aan mijn onderzoek vormt de start van een bouwwerk om samen te komen tot een stevig fundament tegen pesten.

Het eind van mijn onderzoek is nabij. Veel informatie is tot mij gekomen via leerlingen, ouders, leerkrachten en de literatuur. De informatie heeft mij verrijkt ten aanzien van het pestgedrag op onze school en hoe wij er samen mee om kunnen gaan. Ik zeg kunnen gaan omdat mijn team, de ouders en de leerlingen hard meegewerkt hebben aan de stand van zaken van dit moment, op onze school maar... het belangrijkste deel, de uitwerking op de vloer, moet nog komen! Samen worden wij sterk tegen pestgedrag. Conformiteit is hierbij van groot belang. Dit kan alleen tot stand komen als er een vervolgtraject aan dit onderzoek gekoppeld wordt. Hiertoe zal ik aanbevelingen doen.

In ieder geval zal ik tips geven voor de leerkrachten, de ouders en de leerlingen zodat ieder meer inzicht krijgt in pestgedrag. Verder zal ik concrete handvatten geven om aan pestgedrag te kunnen werken. Hopelijk zal ieder naar tevredenheid de tips kunnen gaan toepassen. Om dit te realiseren zal er overleg over de tips en concrete handvatten plaats moeten vinden binnen het team en het SMT. Graag wil ik het gebruik van de No-Blame-Methode promoten. Ik denk hierbij aan specifieke begeleiding van een coach vanuit de No-Blame-Methode, die ons allen op eenzelfde manier problemen gaat leren oplossen. Een oplossingsgerichte manier! Deze begeleiding zal onze school tijd en geld kosten maar is mijns inziens zeer de moeite waard. Op onze school wordt, volgens zeggen, veel aandacht besteed aan de cognitieve vaardigheden bij kinderen. Een tegenhanger hierop zou de extra aandacht voor de sociale vaardigheden en het oplossingsgericht aanpakken van pesten kunnen zijn. In overleg met het SMT en de vertrouwenspersonen kunnen verdere stappen misschien gerealiseerd worden.

Conclusie

De tips voor het SMT kunnen er zorg voor dragen dat er een vervolg komt op dit onderzoek, de tips voor de leerlingen kunnen er voor zorgen dat een kind durft te praten en weet dat het belangrijk is om een pestprobleem te delen zodat er iets aan gedaan kan worden, de tips voor de ouders kunnen er voor zorgen dat wij sneller signalen binnenkrijgen over pestgedrag, dat we alert kunnen reageren en dat we samen met ouders het probleem op kunnen lossen, de tips voor de leerkrachten kunnen handvatten zijn om op een eenduidige manier met pestgedrag om te kunnen gaan. Dit alles kan alleen gerealiseerd worden in overleg met het team en het School Management Team. Hier volgen de tips, de handvatten voor eenieder:

Samen sterk tips, voor leerlingen

- *Praat over het pesten.* Vertel het aan je ouders, je vrienden, je leerkracht, de vertrouwenspersonen op school, bel de kindertelefoon (0800-0432) of surf naar www.pestweb.nl
- *Kom voor jezelf op,* maak jezelf sterk. Doe dingen die jij leuk vindt. Zeg wat jij van iets vindt.
- *Stel samen met je leerkracht regels op* over hoe jullie willen dat ieder met elkaar omgaat in jullie groep. Praat regelmatig over 'hoe het gaat in de groep' samen met de leerkracht.
- *Geef elkaar complimenten voor dingen die goed gaan in jullie groep.*

Deze 4 tips zijn een verkorte versie van een uitgebreide lijst, die te vinden is in bijlage 7.

Samen sterk tips, voor ouders

- *Ga in gesprek met je kind* als je signalen van pesten herkent (weinig vrienden, niet naar school willen, klagen over buikpijn, geen zin in eten, misselijkheid, in bed plassen, verdrietig, somber, wisselende stemmingen, wil niet alleen naar school, komt met kapotte spullen thuis, heeft verwondingen, heeft rare verklaringen voor zijn/haar gedrag, weigert te vertellen hoe het op school gaat, trekt zich terug. Zie pagina 8 uit dit werkstuk).
- *Ga in gesprek met de leerkracht* van je kind. Zien zij dezelfde signalen? Welke signalen? Stel samen een plan op. Spreek een vervolggesprek af (na ongeveer twee weken).
- *Geef je kind zelfvertrouwen* of zoek hulp van mensen die het zelfvertrouwen bij het kind kunnen vergroten (als dit nodig is).
- *Geef je kind complimenten* en schenk hem/haar vertrouwen. Samen komen we er uit!

Deze 4 tips zijn verkorte versie van een uitgebreide lijst, die te vinden is in bijlage 8.

Samen sterk tips, voor leerkrachten

- *Herken de signalen van pesten* (buitenstaander zijn, geen of weinig vrienden in klas, meestal alleen, blijft over bij het kiezen van teams, is regelmatig te zien in de buurt van de leerkracht en maakt regelmatig contact met hem/haar, heeft een bijnaam (kleinerend), wordt gecommandeerd, is doelwit van grappen, wordt geprovoceerd en op die manier bij conflicten en ruzies betrokken, zoekt regelmatig zijn spullen of spullen zijn regelmatig kapot gemaakt, vindt het moeilijk zich voor de klas te uiten, lijkt onzeker, angstig, verdrietig, stil, haalt slechtere cijfers, komt onregelmatig op school)
- *Grijp onmiddellijk in!*
 - 1- Ga een gesprek aan met de gepeste
 - 2- Spreek met de pester
 - 3- Ga na of de situatie echt zo is zoals aangegeven wordt (vraag dit bijvoorbeeld na bij collega's, leerlingen, ouders)

- *Volg het proces*, maak afspraken met de pester en de gepeste en spreek een vervolgesprek af (binnen twee weken).
- *Stel, als leerkracht, samen met je leerlingen regels op* over hoe jullie willen dat ieder met elkaar omgaat in jullie groep. Praat regelmatig over 'hoe het gaat in de groep' samen met de leerlingen.

Deze 4 tips zijn een verkorte versie van een uitgebreide lijst, die te vinden is in bijlage 9.

Samen sterk tips, voor het SMT (School Management Team)

- Onderzoek of er mogelijkheden zijn voor ons team om *oplossingsgericht te leren werken*. Misschien kunnen we een *coach inhuren* vanuit de *No-Blame methodiek* die ons kan scholen (Er zijn workshops over de No-Blame methodiek waarbij een trainer op betreffende school uitleg geeft over deze manier van werken. Op internet zijn hier enthousiaste verhalen over te lezen).
- Zorg voor *materialen* die ingezet kunnen worden om sociale vaardigheden aan te leren (o.a. informatieve boeken, kanjertrainingen en het opgeleid worden om kanjertrainingen te mogen geven, pestkwartetten en andere gezelschapsspelletjes voor in de groepen)
- Zorg eventueel voor een vaste surveillance bij het voetbalveld of wijs leerkrachten er op *vaker te gaan kijken bij het speelveld*. De meeste pestproblemen ontstaan, volgens het onderzoek, rond en op het voetbalveld en achter de schuurtjes. Plekken waar we vanaf het midden van het plein minder zicht op hebben.
- Overweeg of er *jaarlijks een pesttest* ingevuld kan worden door de leerlingen vanaf bijvoorbeeld groep 4. Er bestaan digitale testen of testen op papier hiervoor. De Klassenklimaatschaal is een test die hiervoor ingezet kan worden. Deze test en de adviezen die iedere leerkracht over het klimaat in zijn klas en de interactie tussen de leerlingen en leerkracht krijgt, worden verkregen via een abonnement. Vorig schooljaar heb ik korte tijd een proefabonnement via de Fontys gekregen om eenmalig een test bij een groep af te nemen. Deze test beviel mij goed. Maar er zijn natuurlijk meer mogelijkheden (www.posicom.nl) , een pesttest via www.pestweb.nl , een sociogram van de groep maken of? Ja, wat willen wij? Uit een aantal aanvullende gesprekken met leerkrachten (5) kwam naar voren dat leerkrachten wel open staan voor het afnemen van een jaarlijkse pesttest (Liefst digitaal, met tips voor de leerkracht en enige maanden na de start van het schooljaar) zodat we kinderen ook kunnen volgen in hun ontwikkeling op sociaal gebied.
- *Het bespreken van pauzes* (leuke en minder leuke dingen) in het team inbrengen. Niet iedereen bespreekt gebeurtenissen uit de pauzes, wellicht helpt het pesten te voorkomen als we gezamenlijk deze aanpak kiezen.

Deze 5 tips zijn een verkorte versie van een uitgebreide lijst, die te vinden is in bijlage 10.

Uit het onderzoek is weinig informatie over het cyberpesten naar boven gekomen. Toch komt het cyberpesten wel voor in onze bovenbouw. Een aantal leerkrachten hebben dit aangegeven in de vragenlijsten of tijdens een aanvullend gesprek. Kinderen hebben het nauwelijks aangegeven maar dit vond ik ook een 'misser' in mijn onderzoek. Ik heb in de vragenlijst over pesten de keuze 'Anders' toegevoegd. Sommige kinderen gaven hierbij aan dat zij thuis door broertjes of zusjes of door kinderen uit de buurt gepest werden. Ik had achter 'Anders' kunnen zetten 'Noem voorbeelden'. Dan was ik meer over dit item te weten

gekomen en misschien ook meer over cyberpesten. Dit zou een vervolgonderwerp kunnen zijn om in de toekomst verder te gaan onderzoeken...

Verder heb ik tijdens mijn onderzoek gemerkt dat onderzoeken van pestgedrag dingen bij kinderen naar boven brengt. Er zijn enige kinderen zelfstandig naar mij op zoek gegaan om over hun pestprobleem te praten. Er zijn ook leerkrachten die om hulp gevraagd hebben. Van sommige ouders kreeg ik tips of een krantenartikel. Praten over - en onderzoek doen over pesten maakt iets los! Mensen zien je al gauw als de kenner over pesten, terwijl je nog aan het onderzoeken bent.

Ook heb ik gemerkt dat je niet te snel actie moet ondernemen. Met enige gepeste kinderen heb ik (in overleg met de leerkracht van het kind) een verdiepend gesprek gehouden over het pesten dat al weken of jaren aanhield. Bij één kind leek het er op dat zij op een vervelende manier gepest werd. Al snel werden alle zeilen bijgezet; gesprek met ouders, leerling/leerkracht, met de pester. Maar al gauw bleek dat twee dingen door het kind bij elkaar gehaald werden namelijk het thuis gepest worden en het gepest/geplaagd worden op school. Door het verhaal van het kind werden wij op het verkeerde been gezet en dachten dat 'de pester van school' de oorzaak van het probleem was... Conclusie: Toch nog beter checken of hetgeen de leerling zegt, de hele waarheid is voordat er directe actie ondernomen wordt.

Een pestonderzoek is een momentopname. Kinderen geven aan 'soms gepest' te worden. Als je deze 'soms gepeste' kinderen in het onderzoek er bij betreft, komen we boven de landelijke score van 3 gepeste kinderen per groep uit. Ik heb onder 'gepeste kinderen' verstaan, kinderen die langdurig gepest worden (dus wekelijks, of zelfs jaren). Dan komen we als school onder het landelijk gemiddelde uit. Het is maar waar je voor kiest... Desalniettemin is 1 gepest kind er al 1 te veel dus aandacht voor dit probleem is een noodzaak!

In het laatste hoofdstuk zal ik terugkijken op het onderzoek dat ik gedaan heb over pestgedrag op de NSV 2.

Hoofdstuk 5: Een persoonlijke reflectie op mijn onderzoek

In dit hoofdstuk geef ik mijn persoonlijke verslag weer van de totstandkoming van mijn praktijkonderzoek en hoe ik dit proces ervaren heb.

Mijn onderzoek naar pestgedrag op de NSV startte eigenlijk vorig schooljaar toen ik voor gedrag een onderzoek ging doen naar onze visie op pestgedrag. Naar aanleiding van een vragenlijst kwam ik tot de conclusie dat leerkrachten graag meer te weten wilden komen over hoe je om kunt gaan met pestgedrag. Graag wilden ze concrete stappen waarmee ze actie konden ondernemen. Met dit in mijn gedachten kwam ik tot mijn onderzoeksvraag:

Hoe kan ik er voor zorgen dat leerkrachten op de NSV 2 meer inzicht en meer concrete handvatten krijgen in pestgedrag bij leerlingen zodat zij, naar eigen tevredenheid, beter om kunnen gaan met pestgedrag onder leerlingen?

Bij de start van het tweede leerjaar van SEN werd ik ingedeeld in het intervisiegroepje dat begeleid wordt door K.D. Ik was blij dat ik K. als begeleidster kreeg! Ik kreeg bij haar het gevoel dat zij mij goed zou kunnen helpen in een voor mij nieuw proces: onderzoek doen! Meteen rezen er vragen naar boven als: Kan ik dit wel? Hoe gaat onderzoeken dan? Wil ik dit onderwerp echt wel? Wat weet ik er al van? Waar kan ik meer informatie vinden? Hoe orden ik deze informatie? Hoeveel bronnen heb ik nodig? Kortom een waterval aan vragen die in mij naar beneden stortten... Maar het gevoel over de begeleiding die ik verwachtte bleek de waarheid te zijn. Onderzoeken doe je niet alleen en onderzoeken doe je in stapjes. K. gaf steeds uitleg waar we de stapjes konden vinden (Ontwikkeling door onderzoek van T. Kallenberg en Basisprincipes praktijkonderzoek van F. Harinck en Checklisten voor het maken van observatie instrumenten, voor het maken van vragenlijsten, voor het maken van een interviewschema enzovoort). Kortom een steun in de rug! Ook de 'critical friends' hielpen mij in dit proces. Zo ontstond gaandeweg een praktijkonderzoek.

Toch waren er regelmatig momenten waarin ik dacht: Zit ik wel op de goede weg? Heb ik verkeerde vragen gesteld in de enquête? Of ... hoort dit nog wel bij mijn onderzoek? Zelfs waren er momenten waarop ik dacht dat ik het, in tijd, misschien niet ging halen! Ik droomde over dingen die ik nog in moest leveren en waar ik geen weet van had, presentaties die ik nog moest gaan geven maar ... welke? Gelukkig was Karin dan mijn steun en toeverlaat. In de intervisiegroep konden vragen gesteld worden en bleken de dromen gelukkig bedrog! Toen de onderzoeksvraag en de deelvragen duidelijk waren kwam er meer lucht. Schema's werden ingevuld zodat er een tijdsplanning ontstond. Dit gaf een richtlijn en zekerheid. Literatuur werd gezocht en gelezen, vragenlijsten opgesteld en de eerste vragenlijsten konden de deur uit. Stapje voor stapje kwam er meer lijn in het praktijkonderzoek. Maar het waren nog steeds slechts losse gegevens waar iets mee gedaan moest worden... Een volgende stap was het echte werk. Verslaan wat ik wil onderzoeken, waarom en waartoe. Een opzet met inleiding en hoofdstukken en een feedback op het onderzoek. Gelukkig ondersteund door een schrijfwijzer over een meesterstuk. Fijn dat deze schrijfwijzers bestaan! Ze geven je als schrijver structuur hoe je iets aan kunt pakken. Gewoon beginnen dus. En dat heb ik gedaan. Ik kan ondertussen razendsnel typen. Zelfs in bed ben ik nog wel eens 'aan het typen' ...

Wat waren mijn ervaringen, mijn verwachtingen en mijn ontdekkingen ten aanzien van dit onderzoek over pestgedrag?

Mijn ervaringen ten aanzien van pestgedrag liggen in de jaren onderwijs die ik heb gegeven in de groepen 3 tot en met 7. Terugkijkend hierop ben ik altijd een leerkracht geweest die er, samen met de groep, iets van wilde maken. Hiermee bedoel ik dat ik een goed klassenklimaat van groot belang vind en dat ik me altijd in wil zetten om kinderen zich veilig te laten voelen zodat kinderen zich durven te uiten. Toch herinner ik mij enige kinderen uit al die voorgaande jaren waarbij dit minder goed gelukt is. Ik wist toen nog niet, wat ik nu door het volgen van de opleiding SEN en het praktijkonderzoek, te weten ben gekomen. Praten is het meest belangrijke middel om in te zetten tegen pestgedrag (van de Weijenberg, 2010). Praten met de gepeste, de pester, de groep en met de ouders. Door in gesprek te gaan kom je als leerkracht enorm veel te weten over het pestprobleem. Hierdoor krijg je beter zicht op het probleem en kun je beter gaan observeren, beter gaan signaleren en beter beslissen hoe het verder moet gaan met dit kind. Het vervolg; Het na twee weken weer terug komen op het pestprobleem met de betrokken leerlingen en het aandacht aan pestgedrag blijven besteden zijn zaken waar ik, in de loop van deze opleiding, nog meer op ben gaan letten.

Een groep moet een 'samen sterk' gevoel krijgen. Dit gevoel moet gestimuleerd worden door de leerkracht. Hij/ zij is de spil in het oplossen van de (pest)problemen. Dit heb ik altijd al zo ervaren maar naarmate ik meer te weten gekomen ben over pesten is mij dit steeds duidelijker geworden. Kinderen zijn van nature aardig en gehoorzaam (Kien, 20-04-2010, De Volkskrant). Leerkrachten, leerlingen en ouders kunnen er samen voor zorgen dat kinderen leren handiger met elkaar om te gaan. Leerlingen krijgen hierdoor meer zelfvertrouwen, voelen zich meer betrokken, leren verantwoordelijkheid te nemen, pestproblemen worden hanteerbaar en er ontstaat een positieve leer- en werkhouding. Vooral het positief benoemen van goed gedrag is hierbij van groot belang. Rustig blijven is ook een belangrijk punt. Ik denk dat deze twee laatste kwaliteiten bij mij al aanwezig waren maar door de opleiding en het onderzoek nog meer versterkt zijn.

Wat waren mijn verwachtingen ten aanzien van mijn praktijkonderzoek en zijn deze uitgekomen?

Mijn gevoel was dat er op onze school minder gepest wordt dan op een gemiddelde basisschool in Nederland. De kinderen die onze school bezoeken krijgen veelal van thuis uit mee dat je problemen op kunt lossen door te praten. Toch worden er ook kinderen bij ons gepest. Als ik 'soms gepest' meeneem in mijn onderzoek worden er zelfs veel kinderen gepest... Als ik alleen de 'zwaardere gevallen' bekijk (iedere week gepest, jaren gepest) dan valt het landelijk gezien mee. Eigenlijk doet het er niet zo toe of we boven - of onder een landelijk gemiddelde zitten. Ieder gepest kind is er één en hier moeten we samen oplossingen voor vinden! Mijn vermoedens dat er het meest in de pauzes gepest wordt, is de waarheid. Dit is een 'vrij' moment, waar niet alles door leerkrachten gezien wordt. Ik denk, dat dit ook nooit volledig mogelijk is, alles zien. Daarom is het van groot belang dat kinderen altijd pestproblemen vertellen aan hun leerkracht, aan hun ouders en aan hun vrienden. Deze bronnen zijn onze kracht. Hier moeten we als leerkracht direct op reageren. Goed observeren, signaleren en het aan elkaar vertellen zijn aanpakken die wij allemaal toe kunnen passen. Zeker nu we weten waar het meest gepest wordt en in welke groepen bepaald pestgedrag het meest voorkomt. Alert zijn is voor iedereen van belang. Samen zijn we sterk, ik zeg het nog maar eens!

Wat mij ook opviel is het volgende: Kinderen praten graag over hun probleem. Ik merkte in de één op één gesprekken dat ze opbloeden als ze hun verhaal verteld hadden en voelden dat er iets mee gedaan ging worden. Het zelf meedenken over oplossingen ging erg goed! De tijd (wanneer houd ik deze gesprekjes allemaal?) kan een probleem vormen maar hoort het niet te zijn. Ook na schooltijd of tijdens een speelmoment kunnen er goede individuele of (kleine groep) gesprekjes uitgevoerd worden. Het geeft je als leerkracht het gevoel er toe te doen! Het voelt krachtig samen te staan en niet alleen. Iedereen kan een steun voor een gepest kind zijn. Praten dus! Dit is mijn grote ontdekking in mijn gehele onderzoek! Het is allemaal niet zo moeilijk als het lijkt, als we samen maar alert zijn en direct actie ondernemen. Goed met elkaar overleggen en alle mensen die er mee te maken hebben er in betrekken. Praten, luisteren en respect hebben voor elkaar. Dit geldt zowel voor leerkrachten, voor leerlingen als voor ouders. Goede afspraken maken, afspraken uitvoeren en feedback geven op jezelf en het proces. Hier leren we van, hier leer ik van. Komende jaren ga ik me nog meer toeleggen op hetgeen ik ontdekt en geleerd heb over pesten.

Waren er ook spannende momenten in dit leerproces?

Erg spannend was het te ervaren dat een aantal kinderen en leerkrachten mij om advies gingen vragen. En toen ik ook reacties ging krijgen van ouders (ze spraken mij aan of schreven iets persoonlijks aan mij) ging ik wel druk voelen ... Veel mensen weten dat ik met dit praktijkonderzoek bezig bent, wordt het wel wat zij er van verwachten? Aan de andere kant voelde ik ook trots want betreffende kinderen en leerkrachten durfden naar mij toe te komen om advies te vragen en ik kon hen helpen. Het is fijn om mensen te kunnen helpen! Hopelijk komt het nog een stap verder. Het is fijn dat wij ons samen (leerlingen, ouders en leerkrachten) sterk kunnen maken tegen pesten en elkaar kunnen helpen.

Of het zover komt? Ja, er is een eerste stap gezet. Iedere stap in de goede richting tegen pesten, is er één! Ik ga overleggen met de vertrouwenspersonen en het SMT over verdere stappen die we als school kunnen ondernemen.

Graag wil ik mijzelf in de komende tijd nog meer verdiepen in het oplossingsgericht omgaan met problemen. Ik ben in ontwikkeling maar wil nog meer

Samengevat:

Het was een spannende weg om te komen tot het maken van een verslag van dit praktijkonderzoek. Ik kan zeggen dat ik er veel van geleerd heb (doorzetten, afzien, wetenswaardigheden zoeken, interacties ondervinden tijdens gesprekken, vragenlijsten op zetten, interviews afnemen, samenwerken, kritiek kunnen ontvangen, kritiek kunnen verwerken in mijn verslag, omgaan met complimenten, omgaan met pestproblematiek, staafdiagrammen en cirkeldiagrammen maken en snel typen!). Verder is me nog duidelijker geworden dat praten over pesten, luisteren en direct actie ondernemen bij de eerste signalen die je ziet of te horen krijgt als leerkracht of ouder over pesten, er toe doet! Achterafgezien had ik me niet zo druk hoeven maken over de tijdsplanning van het onderzoek want deze verliep precies zoals ik gedacht had. Zo zie je: Leer te vertrouwen op jezelf en je zult ervaren dat je een praktijkonderzoek kunt uitvoeren! Het product ligt voor je...

Literatuurlijst:

- Cauffman, L., & Dijk, D.J. van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom Onderwijs
- Davidse, M. (2009). Wat te doen bij cyberpesten. *Het Onderwijsblad*, 17, 30-31
- Le Fevere de Ten Hove, M. (2008). *Survivalkit voor leerkrachten*.
- Jeninga, J. (2005). *Professioneel omgaan met gedragsproblemen*. Baarn: HBuitgevers
- Jeninga, J. (2008). *Tel dan eerst even tot 10*. Amersfoort: CPS
- Hasselaar, N., & de Muynck, B. (1999). *Ik wil er ook bij horen*. Houten: Den Hertog
- Kien, A. (20-04-2010). *Van pesters kun je kanjers maken*. De Volkskrant
- Klungers, T. (2007). *Van pesten naar een wij-gevoel*. Posicom
- Krowatschek, D., & Krowatschek, G. (2008). *Pesten op school*. Katwijk: Panta Rhei
- Meer, B. van der (1991). *Pesten op school: wat ouders kunnen doen*. Nijmegen: Berkhout BV
- www.pestweb.nl, geraadpleegd 26-01-2010
- Ruigrok, J., (2008). *De No Blame Methode*. Nijmegen: NIM Maatschappelijk werk
- Slooter, M. (2009). *De vijf rollen van de leraar*. Amersfoort: CPS
- Ven, van der, D. (2009). *Samen tegen pesten*. e-book
- Wulp, D. van der (2008). Oplossingsgericht werken in het onderwijs. *Kinder- & Jeugdpsychotherapie*, 35, nummer 3, 50-61
- Weijenberg, A. van de (2010). Een evidence based antipestprogramma. *Didaktief*, 3, 36-37

Aan alle leerkrachten van de NSV 2

Misschien weten jullie nog dat aan het eind van het schooljaar tijdens een vergadering aangegeven is dat ik me dit schooljaar bezig zal gaan houden met pestgedrag op onze school. Dit in het kader van mijn onderzoek voor de RT- opleiding.

Naar aanleiding van een mini-enquête in het begin van het jaar kwam naar voren dat er onder vele leerkrachten de behoefte is aan structuur en handvatten rondom het probleem pesten (de samenvatting van deze mini-enquête zal ik toevoegen in de bijlage).

Om meer structuur aan te kunnen brengen in de pestproblematiek en meer handvatten te kunnen geven heb ik jullie inbreng en visie ten aanzien van pesten nodig.

Daarom wil ik jullie graag van het één en ander op de hoogte brengen.

Allereerst mijn (voorlopig) geformuleerde onderzoeksvraag:

Hoe kan ik er voor zorgen dat leerkrachten op de NSV 2 meer inzicht en meer concrete handvatten krijgen in pestgedrag bij leerlingen zodat zij, naar eigen tevredenheid, beter om kunnen gaan met pestgedrag onder de leerlingen?

Om deze vraag te kunnen onderzoeken heb ik een plan opgesteld (slechts eerste stapjes in de richting van mijn doel...). Deze stapjes zal ik toevoegen in de bijlage, zodat jullie weten waar ik mee bezig ben. Jullie kunnen me natuurlijk altijd aanspreken, vragen stellen of aanvullingen geven op dit onderzoek! Dus heb je ideeën of wil je meedenken? Meld het!

Om meer te weten te komen over jullie visie over pesten heb ik een vragenlijst gemaakt. De antwoorden op de vragen ga ik uitwerken en samenvatten. De samenvatting van jullie antwoorden krijgt eenieder, zodat je op de hoogte bent van hetgeen op onze school leeft. Hopelijk kan ik jullie zo het proces laten volgen en op de hoogte brengen van verder te ondernemen stappen.

Het zou kunnen zijn dat ik de komende tijd met enige leerkrachten (van ieder bouw) een interview houdt om dieper in te gaan op de pestproblematiek en jouw gedachten hierover. Ook ouders en kinderen worden in het onderzoek betrokken. Hopelijk gaat het allemaal lukken!

Tot slot mijn vragenlijst: Het zou fijn zijn als iedereen de vragen over pesten zou kunnen beantwoorden en het vragenformulier in mijn bakje zou willen posten. Ik ben heel benieuwd! In ieder geval ga ik, bij het oplossen van pestproblemen uit van de kracht die in kinderen en volwassen zit. Alvast hartelijk bedankt voor jullie aandacht en ik waardeer jullie medewerking enorm!

Vragenlijst over pesten op de NSV 2 – Naam:

Bouw: OB-MB-BB

Op elke school wordt gepest, hoe nadrukkelijk er ook antipest regels in het schoolreglement zijn vastgelegd. Pesten is een onderdeel van het “normale” schoolleven. Naast zeer nuttige regels en afspraken met betrekking tot het pesten, is een aanvullende strategie nodig om het pesten daadwerkelijk te beëindigen en effectief hulp te kunnen bieden. (uit: NO BLAME APPROACH, een andere aanpak voor pesters).

Uit bovenstaande tekst blijkt dat op iedere school gepest wordt, dus ook op de NSV 2. Om een beter beeld te krijgen van het pesten in de verschillende bouwen heb ik de volgende vragenlijst met open - en meerkeuze vragen opgesteld. Hopelijk lukt het je keuzes te kunnen maken. Succes!

1- Wat versta jij onder pesten?

2- Er zijn 3 hoofdvormen van pesten

- Fysiek: slaan, schoppen, eigendommen afpakken, chantage
- Verbaal: naam – noemen, beledigen, racistische opmerkingen
- Indirect/emotioneel: nare verhalen verspreiden, uitsluiting van de groep of van activiteiten, chantage

Hoeveel leerlingen in jouw groep hebben last van pestgedrag?

Kies je antwoord

0 Geen 0 1 à 2 0 3 tot 5 0 meer dan 5

Heeft één van deze leerlingen hulp nodig? Ja/nee. Zo ja, om wie gaat het en welk pestgedrag signaleer je?

3- Welke vorm(en) van pestgedrag denk je/weet je dat in jouw groep voorkomt? Je mag meerdere antwoorden **kieszen**:

0 fysiek 0 verbaal 0 indirect/emotioneel 0 anders

4- Welke vorm(en) van pestgedrag denk je/weet je dat er bij ons op school voorkomt?

0 fysiek 0 verbaal 0 indirect/emotioneel 0 anders

5- Hoe signaleer jij pestgedrag? Je mag meerdere antwoorden **kieszen**:

0 observatie 0 horen; via kinderen 0 horen; via leerkracht 0 horen; via ouders
0 anders, namelijk ...

6- Hoe gaan de leerlingen uit jouw groep om met pestgedrag?

7- Als je er mee te maken hebt gehad: Hoe gaan ouders bij jou in de groep om met pestgedrag op school?

8- Heb jij het idee dat op bepaalde momenten of in bepaalde situaties pesten meer voorkomt? Je mag meerdere antwoorden **kieszen**:

☐ tijdens het binnenspelen	☐ tijdens het buitenspelen	☐ op een bepaalde leeftijd
☐ bij bepaald leerkrachtgedrag		☐ bij bepaald groepsgedrag
☐ in een bepaalde thuissituatie		☐ bij verveling
☐ anders namelijk ...		

9- Wat kan een oorzaak zijn van pestgedrag bij ons op school? Je mag meerdere antwoorden **kieszen**:

☐ dynamiek groep	☐ cynisme	☐ leerkrachtgedrag
☐ verveling	☐ anders, namelijk ...	

10- Vul aan met eigen opmerkingen en/of vragen....

Alvast heel erg bedankt voor je inzet!

Groetjes, B.

Bijlage 2 Vragenlijst leerlingen

Vragenlijst over pesten op de NSV 2 – Leerlingen

Uitleg:

Graag wil ik dat jij en de andere kinderen uit jouw klas met plezier naar school gaan.

Misschien ga je al met plezier naar school.

Het kan ook zijn dat je niet met plezier naar school gaat omdat je gepest wordt.

Er is een verschil tussen plagen en pesten. Iets van iemand afpakken kan plagen zijn.

Plagen gebeurt af en toe, niet altijd. Pesten is iets anders dan plagen. Met pesten wil iemand je expres pijn doen. Pesten gebeurt tegen jou zin en je kunt het vaak niet stoppen. Het pesten gebeurt niet zo maar een keer, maar iedere dag weer, maandenlang of zelfs langer. Vaak gebeurt het als volwassenen het niet kunnen zien. Om iets tegen het pesten te doen, wil ik graag weten of je gepest wordt.

Jij kunt mij hierbij helpen door een vragenlijst over pesten te beantwoorden. Als je verdere vragen hebt of mij persoonlijk iets over pesten wil vertellen kun je mij aanspreken op woensdag, donderdag of vrijdag, na schooltijd. Ik ben te vinden in het klaslokaal van groep 3 B/B. Vriendelijke groeten van juf B.

Datum:

Naam:

Groep: 4 – 5 – 6 – 7 – 8 (zet een rondje om de groep waar jij in zit)

Naam juf of meester:

Word jij gepest? **Kies 1 antwoord!**

- ☐ Ik word nooit gepest.
- ☐ Ik word soms gepest.
- ☐ Ik word iedere week gepest.
- ☐ Ik word iedere dag gepest.
- ☐ Ik word al jaren (veel) gepest.

Waar word je dan gepest? **Je mag meerdere antwoorden invullen:**

- ☐ Ik word nergens gepest.
- ☐ Ik word in het klaslokaal gepest als de juf of meester er bij is.
- ☐ Ik word in de klas gepest als de juf of meester even weg is.
- ☐ Ik word op de gang gepest.
- ☐ Ik word in de pauze buiten gepest.
- ☐ Ik word tijdens het eten en drinken gepest
- ☐ Ik word gepest voor schooltijd op het plein
- ☐ Ik word gepest als ik van huis naar school ga of van school naar huis toe ga.
- ☐ Ik word tijdens de gymles, in de gymzaal gepest.
- ☐ Ik word tijdens het omkleden gepest, of tijdens het lopen in de rij.
- ☐ Ik word op een andere manier gepest.

Ken jij een kind in jouw groep die vaak gepest wordt? Schrijf zijn of haar naam hieronder:

.....

Fijn dat je de vragen in hebt willen beantwoorden. Je mag de vragenlijst nu aan je meester of juf geven. Hij of zij zal er voor zorgen dat de vragenlijst bij mij komt.

Vriendelijke groeten,

Juf B. B. – groep 3, NSV 2.

Bron: Klungers, T. (2007). *Van pesten naar een wij-gevoel*. Posicom

Bijlage 3 Vragenlijst ouders

Vragenlijst over pesten op de NSV 2 - Ouders

Uitleg:

Zoals u weet wil de school uw kind een veilig pedagogisch klimaat aanbieden. Om te weten te komen hoe het pedagogisch klimaat er bij ons op school voorstaat wil ik (B. B., leerkracht van groep 3C en momenteel de opleiding tot remedial teacher volgend bij de Fontys) u vragen mee te werken aan het uitwerken van een vragenlijst over pesten. Mijn meesterstuk zal over pesten gaan. Hierin staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoe kan ik er voor zorgen dat leerkrachten meer inzicht en meer concrete handvatten krijgen in pestgedrag bij leerlingen zodat zij, naar eigen tevredenheid, beter om kunnen gaan met pestgedrag onder leerlingen?

Na het invullen van het formulier kunt u deze in bijgeleverde enveloppe doen, dichtplakken, en aan de leerkracht van uw kind geven. Deze zal er zorg voor dragen dat uw gegevens bij mij komen. Het kan mogelijk zijn dat ik graag nog een (aanvullend) gesprek met u zou willen houden. U kunt aangeven of u hier wel of niet aan mee zou willen werken. De leerlingen van de groepen 4 t/m 8 hebben ook een vragenlijst, in een iets andere vorm, ingevuld. De vragenlijsten worden vertrouwelijk behandeld. Graag deze week inleveren. Alvast bedankt voor uw medewerking. Met vriendelijke groet,
B. B., groep 3 C - NSV 2. RT opleiding Fontys - Meesterstuk Pesten - 2010

Datum:

Ouder + naam kind:

Uw kind zit in groep: 1- 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 bij(naam leerkracht)

Wordt uw kind gepest? **Kies 1 antwoord!**

- ☐ Mijn kind wordt nooit gepest.
- ☐ Mijn kind wordt soms gepest.
- ☐ Mijn kind wordt iedere week gepest.
- ☐ Mijn kind wordt iedere dag gepest.
- ☐ Mijn kind wordt al jaren (veel) gepest.

Waar wordt uw kind gepest? ***Er mogen meerdere antwoorden ingevuld worden:***

- ☐ Mijn kind wordt nergens gepest.
- ☐ Mijn kind wordt in het klaslokaal gepest als de juf of meester er bij is.
- ☐ Mijn kind wordt in de klas gepest als de juf of meester even weg is.
- ☐ Mijn kind wordt op de gang gepest.
- ☐ Mijn kind wordt in de pauze buiten gepest.
- ☐ Mijn kind wordt tijdens het eten en drinken gepest.
- ☐ Mijn kind wordt gepest voor schooltijd, op het plein.
- ☐ Mijn kind wordt gepest als ik van huis naar school ga of van school naar huis toe ga.
- ☐ Mijn kind wordt tijdens de gymles, in de gymzaal gepest.
- ☐ Mijn kind wordt tijdens het omkleden gepest, of tijdens het lopen in de rij
- ☐ Mijn kind wordt op een andere manier gepest als hierboven genoemd.

Hebt u er bezwaar tegen als ik, eventueel, een gesprek met u wilt houden? Ja / nee.

Zijn er nog gegevens die niet gevraagd zijn maar die u graag kwijt wilt? Graag hieronder vermelden.

Met vriendelijke groet, B. B., leerkracht groep 3 C – NSV 2. Meesterstuk pesten

Bron: Klungers, T. (2007). *Van pesten naar een wij-gevoel*. Posicom

Bijlage 4 *Verdiepende vragen, gesprek leerkracht*

Gesprek met leerkrachten over pesten (verdiepend)

1-

Uit het onderzoek is (voorlopig) gebleken dat er ongeveer 10 kinderen op onze school zijn die zich gepest voelen. Hiervan zitten de meeste leerlingen in de groepen 6 en 7. De kinderen van alle groepen geven aan het meest gepest te worden tijdens de pauze.

Wat vind jij er van als iedere groep na de pauze dit speelmoment bespreekt (leuke en minder leuke voorvallen?).

2-

Tijdens het spelen in de pauze wordt door kinderen aangegeven dat zij gepest worden op/bij het voetbalveld. Wat vind jij een goede oplossing om hier het pestgedrag te verminderen?\

☐ Vaste surveillance bij voetbalveld

☐ Scheidsrechters instellen (fluit, vlag of gele/rode kaart? Welke ideeën heb jij indien je kinderscheidsrechters kiest?)

☐ Bespreken in gesprek na pauze

3-

Uit de enquête bij de leerlingen, leerkrachten en ouders worden kinderen aangegeven die gepest worden. Wat vind jij ervan als er jaarlijks een enquête gehouden wordt onder de leerlingen om te kijken wat er gedaan kan worden aan het pesten?

Aan welk tijdstip in het jaar denk jij?

☐ Bij de start van het schooljaar

☐ In december (4 maanden school gehad, klas is bekend, leerlingen gewend)

☐ In maart

4-

Wat vind jij ervan iedere leerling digitaal een test in te laten vullen zodat het sociale klimaat in de groep vastgesteld kan worden (bijvoorbeeld Klassenklimaatschaal?).

Aan welke groepen denk je dan?

5-

Ken je de No-Blame-Methode?

Zou je hier meer over willen weten?

Na uitleg aan leerkracht volgende vraag stellen: Zou je hier mee willen werken? Vanaf welke groep?

6-

Wat vind jij er van om meer aandacht te besteden aan pestgedrag door het spelen van dramaspelletjes (rollenspelen) waarbij je in moet leven in de (gepeste) andere leerling?

7-

Heb jij een idee hoe kinderen verdraagzamer kunnen worden naar elkaar?

8-

Op welke manier kan een leerkracht een veilig klimaat bieden aan zijn/haar leerlingen?

9-

Plagen komt ook regelmatig voor op- en rond school. Welke regels vind jij dat door de gehele school toegepast zouden moeten worden?

Hoort hier ook straffen/waarschuwen bij? Aan welke straf zou jij denken?

10-

In jouw groep zit een kind dat zich gepest voelt of door vele leerlingen genoemd wordt als een kind dat gepest wordt. Heb jij een idee wie dit zou kunnen zijn?

Heb jij eerder een gesprek met dit kind over dit probleem gehad of geeft dit kind er weinig over aan bij jou?

Welke maatregelen heb jij eventueel ondernomen?

Wat werkte wel? Was er ook iets dat niet werkte?

Is het goed als ik een gesprekje voer met deze leerling?

Datum:

Tijd:

Bijlage 5 *Gesprek met leerlingen die aangeven gepest te worden*

Gesprek met leerlingen die aangaven gepest te worden

Graag wil ik met een aantal kinderen op onze school, persoonlijk een gesprek voeren over het gepest worden. Hiervoor wil ik onder andere de volgende vragen stellen:

Specifieke pestvragen:

Door welke leerlingen wordt jij gepest doordat ze

- 1- Jouw spullen afpakken of kapot maken?
- 2- Jou ergens niet aan mee laten doen, jou negeren, over jou roddelen?
- 3- Jou spugen, slaan, schoppen of knijpen?
- 4- Jou beledigen, uitschelden of uitlachen?

Rollen:

- 1- Wie begint altijd met jou te pesten? (pester/leider)
- 2- Wie gaan altijd meedoen als iemand jou begint te pesten? (assistent)
- 3- Wie zijn er altijd bij als jij gepest wordt? (dat ze toekijken of dat ze gaan lachen? (meeloper)
- 4- Welke klasgenoten helpen jou als je gepest wordt? (verdediger)

Weijenberg, van de, A. (2010). Een evidence based antipestprogramma. *Didaktief*, 3, 36-37

Samen ondernemen we stappen tegen de pester. De leerkracht is op de hoogte van de situatie waarin het kind zich bevindt (door gesprek voorafgaand aan dit gesprek met het kind).

Heeft het kind zelf een idee wat de leerkracht(en) kunnen betekenen voor haar?

Heeft hij/zij eerder zo'n situatie meegemaakt?

Wat hielp toen wel om het pestgedrag te verminderen? Wat deed het kind zelf om dit te bewerkstelligen? Wat de leerkracht? Waren er nog andere helpers?

Wat hielp niet, terwijl er wel iets ondernomen werd door de leerkracht, leerlingen en/of ouder(s)?

Hoe vind je het om te praten over zulke problemen?

Denk je dat het kan helpen als alle kinderen vanaf groep 5 jaarlijks een vragenlijst over pesten gaan invullen zodat we kinderen die gepest worden sneller op kunnen sporen?

Durf je voor jezelf op te komen? Het aan de meester/juf te vertellen wat je overkomt? Wanneer wel? Wanneer niet?

Denk je dat bepaalde (straf) regels er voor kunnen zorgen dat kinderen minder snel pesten? Aan welke dingen die hiervoor kunnen zorgen denk jij?

Andere opmerkingen/aanvullingen van het kind:

Naam kind:

Datum gesprek:

Vervolggesprek leerkracht:.....

Bijlage 6 *Verdiepende vragenlijst ouders*

Verdiepende vragenlijst voor ouders over pesten

Beste ouder van uit groep 1-2-3-4-5-6-7-8 van

Enige tijd geleden heeft u een vragenlijst beantwoord met vragen over pesten. Graag zou ik, B. B., u een aanvullende vragenlijst voor willen leggen. Deze vragenlijst zal 10 vragen bevatten. Het zou fijn zijn als u, na het beantwoorden van de vragen, de vragenlijst inlevert bij de leerkracht van uw kind. Deze zal zorg dragen voor de lijst met antwoorden en deze afgeven bij mij. Graag inleveren via (bijgeleverde) enveloppe. Wilt u, na afsluiting van dit onderzoek, op de hoogte gesteld worden van de resultaten? Dan kunt u hierbij uw e-mail adres aangeven zodat ik u t.z.t. de resultaten van het onderzoek (het meesterstuk) kan toesturen. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking!

Ik,, zou wel/ niet op de hoogte gesteld worden van het resultaat.

Mijn e-mail adres is:

1- Wat verstaat u onder pesten?

.....
.....
.....

2- Heeft u zelf wel eens te maken gehad met pesten?

- ☐ Nooit
- ☐ Bij uzelf
- ☐ Bij uw kind
- ☐ Anders

3- Op welke manier werd er op dat moment aandacht aan geschonken? Hoe heeft u dit ervaren?

.....
.....
.....
.....

4- Hoe lost u, indien u bij uw kind met gepest worden te maken heeft gehad, dit pestgedrag op? Ging dit naar tevredenheid? Zou de school van uw ideeën gebruik kunnen maken? Zo ja, op welke manier?

.....
.....
.....
.....

5- Wat kan de oorzaak van pestgedrag op onze school zijn?

.....
.....
.....

6- Heeft u ideeën over hoe we op school zo veel mogelijk pesten kunnen voorkomen?
Kunnen ouders de school ondersteunen in het voorkomen van pestgedrag?

.....
.....
.....

7- Hoe zou u wensen dat er begeleid wordt, als pesten aan de orde is, of als kinderen gepest worden?

☐ Straffen van pester	☐ Gesprekken voeren met pester
☐ Inleving van pester in slachtoffer	☐ Gesprekken voeren met ouders
☐ Jaarlijks onderzoek naar pestgedrag	
☐ Een standaardprogramma volgen zodat iedere leerkracht de problemen op eenzelfde manier aanpakt.	
☐ Anders,	

8- Over welke kwaliteiten zou een leraar, naar uw idee, moeten beschikken om gedrag van de pester te kunnen begeleiden, oplossen?

☐ Autoritair kunnen optreden	☐ Oplossingsgericht denken
☐ Goed kunnen observeren	☐ Rollenspelen spelen
☐ De gepeste begeleiden	☐ De pester begeleiden
☐ Gespreksvaardigheden	☐ Kinderen mee laten beslissen
☐ Spelletjes over pesten aanbieden	☐ Kinderen leren communiceren
☐ Kinderen leren samenwerken	☐ Een veilig klimaat bieden
☐ Anders,	

9- Bent u bekend met de No-Blame-Methode? Bij ja: Wat vindt u van deze methode? Bij nee: Zou u hier nu meer over willen horen om uw mening te kunnen geven over deze aanpak en of deze aanpak misschien iets is voor onze school?

.....
.....
.....

10- Eventuele aan- of opmerkingen?

.....
.....
.....

Toegevoegd: Uitleg over de No-Blame-Methode.

(indien u te weinig ruimte heeft om antwoord te kunnen geven, graag zelf een blad toevoegen).

Hartelijk dank voor uw medewerking! Met vriendelijke groet, B. B.

Bijlage 7 Samen sterk tips leerlingen, uitgebreide lijst

- *Praat over het pesten.* Vertel het, als je er zelf niet uitkomt, aan je ouders, je vrienden, je leerkracht, de vertrouwenspersonen op school (A., A. en B.) of aan wie jij het graag wil laten weten. Praten over pesten is opkomen voor jezelf! Als je niet over het pesten praat, duurt het pesten langer. Houd het dus nooit geheim. Praten over pesten is geen klikken!
- *Als je het aan niemand persoonlijk durft te vertellen bel dan de kindertelefoon* (0800-0432 of kijk op de site www.kindertelefoon.nl) of *surf naar www.pestweb.nl*. Hier kun je je problemen met iemand delen.
- *Kom voor jezelf op*, maak jezelf sterk (bijvoorbeeld door samen met je ouders, je leerkracht, je vrienden, de hulplijn via www.pestweb.nl hier hulp voor te zoeken). Doe dingen die jij leuk vindt. Zeg wat jij van iets vindt.
- *Zorg voor een goede sfeer in de groep.* Samen zijn jullie verantwoordelijk voor ieder kind dat bij jullie in de groep zit. Help een kind dat gepest wordt. Laat je klasgenootje er niet alleen voor staan! Met zijn allen zorgen we er voor dat we op een fijne manier naar school kunnen gaan.
- *Bedenk samen een lijst met spelletjes voor buiten en binnen.* Neem spelletjes mee. Praat met elkaar, probeer veel van elkaar te weten te komen. Verveling kan een aanleiding zijn om iemand te gaan pesten. Voorkom dit, samen met je leerkracht.
- *Stel samen met je leerkracht regels op* over hoe jullie willen dat ieder met elkaar omgaat in jullie groep. Praat regelmatig over 'hoe het gaat in de groep' samen met de leerkracht.
- *Durf jezelf te zijn!*
- *Lach met elkaar.*
- *Geef elkaar complimenten voor dingen die goed gaan in jullie groep.*
- *Begroet je klasgenoten.*
- *Betrek klasgenoten bij activiteiten, nodig ze hiertoe uit.*

Bijlage 8 *Samen sterk tips voor ouders, uitgebreide lijst*

- *Ga in gesprek met je kind* als je signalen van pesten herkent (weinig vrienden, niet naar school willen, klagen over buikpijn, geen zin in eten, misselijkheid, in bed plassen, verdrietig, somber, wisselende stemmingen, wil niet alleen naar school, komt met kapotte spullen thuis, heeft verwondingen, heeft rare verklaringen voor zijn/haar gedrag, weigert te vertellen hoe het op school gaat, trekt zich terug. Zie pagina 8 uit dit werkstuk).
- *Ga in gesprek met de leerkracht* van je kind. Zien zij dezelfde signalen? Welke signalen? Stel samen een plan op. Spreek een vervolggesprek af (na ongeveer twee weken).
- *Besprek dagelijks de leuke en minder leuke dingen van de dag na*. Creëer een vast moment hiervoor (voor het naar bed gaan bijvoorbeeld).
- Geef je kind zelfvertrouwen of zoek hulp van mensen die het zelfvertrouwen bij het kind kunnen vergroten (als dit nodig is).
- Geef je kind complimenten en schenk hem/haar vertrouwen. Samen komen we er uit!
- Zoek zijn/haar kwaliteiten en versterk deze.
- Overweeg bij ernstige klachten hulp buiten school te zoeken (o.a. kinderpsycholoog, sociale vaardigheidstraining).
- De volgende tips kun je beter niet aan je kind meegeven: Je moet niet alles pikken! Sla terug! Ze hebben vast niet zonder reden gepest! Ga ze maar uit de weg. Het gaat vanzelf wel over, wacht maar af...
- Tips bij cyberpesten voor ouders: Vraag regelmatig of je kind weleens vervelende teksten toegestuurd krijgen. Zet de computer in de woonkamer. Bewaar alle e-mailtjes, sms-jes en msn-berichten, bij cyberpesten, als bewijs! Ook via de provider kan bewijsmateriaal teruggevraagd worden. Doe eventueel aangifte bij de politie. Denk er aan dat iemand ook via de naam van een ander en een ander e-mailadres pestmailtjes kan sturen.

Bijlage 9 Samen sterk tips voor leerkrachten, uitgebreide lijst

- *Herken de signalen van pesten* (buitenstaander zijn, geen of weinig vrienden in klas, meestal alleen, blijft over bij het kiezen van teams, is regelmatig te zien in de buurt van de leerkracht en maakt regelmatig contact met hem/haar, heeft een bijnaam (kleinerend), wordt gecommandeerd, is doelwit van grappen, wordt geprovoceerd en op die manier bij conflicten en ruzies betrokken, zoekt regelmatig zijn spullen of spullen zijn regelmatig kapot gemaakt, vindt het moeilijk zich voor de klas te uiten, lijkt onzeker, angstig, verdrietig, stil, haalt slechtere cijfers, komt onregelmatig op school)
- *Grijp onmiddellijk in!*

1-Ga een gesprek aan met de gepeste

2-Spreek met de pester

3-Ga na of de situatie echt zo is zoals aangegeven wordt (vraag dit bijvoorbeeld na bij collega's, leerlingen, ouders)

- *Erken de gevoelens* van het kind, leef mee.
- *Moedig het kind aan om te praten*. Blijf rustig! Geef de stappen aan die je gaat ondernemen voor dit kind (gesprek pester, gesprek ouders, observaties).
- Los het, indien je deze vaardigheid hebt, op een *oplossingsgerichte manier* op. Volg de No-Blame methodiek (zie pagina 10 uit dit werkstuk). Vorm een steungroep rond pester en gepeste.
- *Volg het proces*, maak afspraken met de pester en de gepeste en spreek een vervolgesprek af (binnen twee weken).
- Zoek de sterke kanten die het kind heeft (zie pagina 9 uit dit werkstuk).
- Geef in de klas aan *wat er speelt* en dat we samen de pester en gepeste moeten helpen.
- *Geef complimenten* over gedrag dat goed verloopt aan de gehele groep en aan individuele kinderen.
- *Laat zien wat je als leerkracht voelt*.
- *Speel spellen en voer activiteiten uit die pestgedrag kunnen voorkomen* en bestrijden (Uit het boek: Energizers of uit Pesten op school deel 2. Je kunt deze boeken bij mij lenen of er uit kopiëren).
- *Bespreek je pestprobleem* uit je groep met je (parallel) collega. Samen zijn jullie sterk tegen pestgedrag! We kunnen leren van elkaars aanpakgedrag ten aanzien van pesten.
- Houd het probleem niet bij jezelf als je er niet uitkomt. *Zoek hulp* bij de vertrouwenspersonen, de Intern Begeleider of de directie.
- Neem bij pestproblemen altijd *contact op met de ouders*. Bespreek wat je gehoord en gezien heb. Kom samen tot een vervolgtraject.
- Laat je groep jaarlijks een *pesttest* invullen of gebruik de netwerkvragenlijst (zie pagina 11 in dit werkstuk). Het geeft je een beeld van pesters en gepeste kinderen in jouw groep. Met deze gegevens kun jij aan de slag om je klassenklimaat goed te houden.
- Praat veel met elkaar. Over leuke dingen, over minder leuke dingen, over pesten... *Met elkaar praten is één van de belangrijkste punten om pestgedrag te verminderen.*

- Praat in de bovenbouw over het gebruik van *Hyves en You-Tube*. Over de gevolgen van cyberpesten en of kinderen anderen kennen die hier wel eens mee te maken hebben gehad (Richt je vraag vooral niet op de persoon zelf. Kinderen die gepest worden via internet schamen zich hier vaak voor en zullen niet gauw over hun eigen probleem gaan praten in een grote groep).
- *Lees boeken voor* waar pesten of cyberpesten in voor komt. Zo kun je (cyber)pesten bespreekbaar maken.
- Zorg voor een *veilig klimaat*.
- Maak gebruik van de STOP, HOU OP regel en *de vier gouden regels* van onze school (zie bijlage 7).
- Laat zien dat foutjes maken mag en dat je van fouten kunt leren (*een foutje moet kunnen*).
- Geef een goed voorbeeld. *Wees verdraagzaam*. Laat zien dat je zelf 'ook weleens tot tien moet tellen' om niet te boos uit de hoek te komen en even na te denken over de gevolgen van je gedrag.
- *Zie het oplossen van een pestprobleem als een uitdaging*.
- Laat *verveling* tijdens vrije momenten *niet toeslaan*. Zorg voor spelletjes of ideeën over spelletjes binnen en buiten.
- Zoek een maatje (een sociaal sterk kind uit de groep) die het gepeste kind kan helpen in moeilijke situaties.
- Houd goed in de gaten wat er in je groep gebeurt. Werk aan de sociale vaardigheden van de kinderen. Sta open voor een gesprek, ook al moet er soms een leervak voor wegvallen.
- Kom gerust naar mij, *misschien kan ik je helpen*. Vragen staat vrij!

Bijlage 10 *Tips voor het SMT, uitgebreide lijst*

- Onderzoek of er mogelijkheden zijn voor ons team om *oplossingsgericht te leren werken*. Misschien kunnen we een *coach inhuren* vanuit de *No-Blame methodiek* die ons kan scholen (Er zijn workshops over de No-Blame methodiek waarbij een trainer op betreffende school uitleg geeft over deze manier van werken. Op internet zijn hier enthousiaste verhalen over te lezen).
- Kortgeleden zijn al allerlei *leuke buiten speelmaterialen aangeschaft* en er zijn prachtige speeltoestellen geplaatst. Dit zorgt voor minder verveling en dus minder pestgedrag op het plein. Dat is geweldig. Want in de groepen 1 t/m 6 wordt het pestgedrag het meest gesignaleerd tijdens deze buiten speelmomenten (kleine pauzes en de tussen de middag pauze). Jaarlijks kan bekeken worden of er materialen toegevoegd kunnen worden of vervangen, zodat de spullen up- to- date blijven.
- *Blijf complimenten geven* over het klimaat op onze school en de samenwerking tussen teamleden, leerlingen en ouders. Iedereen voelt een compliment als een cadeautje. Dus ga zo door ☺
- *Organiseer* om de .. jaar een *avond over pesten*, voor geïnteresseerde ouders en leerkrachten. Nodig een gastspreker uit. Zorg iedere .. jaar voor 'nieuws' op pestgebied.
- Zorg voor *materialen* die ingezet kunnen worden om sociale vaardigheden aan te leren (o.a. informatieve boeken, kanjertrainingen en het opgeleid worden om kanjertrainingen te mogen geven, pestkwartetten en andere gezelschapsspelletjes voor in de groepen)
- Zorg eventueel voor een vaste surveillance bij het voetbalveld of wijs leerkrachten er op *vaker te gaan kijken bij het speelveld*. De meeste pestproblemen ontstaan, volgens het onderzoek, rond en op het voetbalveld en achter de schuurtjes. Plekken waar we vanaf het midden van het plein minder zicht op hebben.
- Overweeg of er *jaarlijks een pesttest* ingevuld kan worden door de leerlingen vanaf bijvoorbeeld groep 4. Er bestaan digitale testen of testen op papier hiervoor. De Klassenklimaatschaal is een test die hiervoor ingezet kan worden. Deze test en de adviezen die iedere leerkracht over het klimaat in zijn klas en de interactie tussen de leerlingen en leerkracht krijgt, worden verkregen via een abonnement. Vorig schooljaar heb ik korte tijd een proefabonnement via de Fontys gekregen om eenmalig een test bij een groep af te nemen. Deze test beviel mij goed. Maar er zijn natuurlijk meer mogelijkheden (www.posicom.nl) , een pesttest via www.pestweb.nl , een sociogram van de groep maken of? Ja, wat willen wij? Uit een aantal aanvullende gesprekken met leerkrachten (5) kwam naar voren dat leerkrachten wel open staan voor het afnemen van een jaarlijkse pesttest (Liefst digitaal, met tips voor de leerkracht en enige maanden na de start van het schooljaar) zodat we kinderen ook kunnen volgen in hun ontwikkeling op sociaal gebied.
- *Het bespreken van pauzes* (leuke en minder leuke dingen) in het team inbrengen.
- Aandacht voor *dramaspelletjes* die te maken hebben met emoties. Scholing voor ieder?

- Aandacht voor *cyberpesten*. Een *mediawijze persoon* inzetten die veel weet van de wereld van de MSN en de Hyves zodat andere leerkrachten kunnen leren van deze mediawijze leerkracht (vooral gericht op bovenbouw).